

randstedelijke rekenkamer

Flevoland • Noord-Holland • Utrecht • Zuid-Holland

Inzicht in doeltreffendheid van subsidies

Provincie Zuid-Holland

Inzicht in doeltreffendheid van subsidies

Provincie Zuid-Holland

Amsterdam, maart 2012

Voorwoord

Het subsidie-instrument staat onder vuur. Provincies kijken in deze tijd van kerntakendiscussies en bezuinigingen kritisch naar de subsidies die zij verstrekken. Want een aanzienlijk deel van de provinciale begroting is bestemd voor subsidies. Voor een deel gaat het om subsidies voor wettelijke taken van de provincie, zoals jeugdzorg. In andere gevallen verstrekt de provincie subsidie op eigen initiatief, bijvoorbeeld om innovatief ondernemerschap te stimuleren of molens te restaureren en te laten draaien.

De Randstedelijke Rekenkamer is nagegaan wat provincies weten over de subsidies die zij verstrekken. Het is voor de provincie van belang om inzicht te hebben of een subsidie effectief is. Een subsidie is immers geen doel op zich, maar een middel om een beoogd maatschappelijk doel te realiseren. Daarom is het nuttig om subsidies regelmatig te evalueren. Informatie of een subsidie heeft bijgedragen aan het bereiken van een provinciaal beleidsdoel helpt de provincie een weloverwogen afweging te maken of en hoe een subsidie wordt voortgezet. Het belang van evaluaties wordt nog onderstreept doordat ook sprake is van een wettelijke verplichting om subsidies eens in de vijf jaar te evalueren.

Voor het onderzoek heeft de Rekenkamer documentenonderzoek uitgevoerd en interviews gehouden met medewerkers van de provincie. Wij willen de geïnterviewden en de ambtenaren die hebben meegewerkt aan het opstellen van de subsidieoverzichten hartelijk danken voor hun bijdrage aan dit onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd door Loes van den Broek MSc., Maarten Franken MSc., drs. Dharma Tjiam, (onderzoekers), drs. Steven van Oostveen (projectleider) en dr. Gerth Molenaar (directielid).

dr.ir. Ans Hoenderdos-Metselaar MBA
bestuurder/directeur Randstedelijke Rekenkamer

Inhoudsopgave

Conclusies en aanbevelingen	3
Reactie Gedeputeerde Staten	7
Nawoord Rekenkamer	9
1. Inleiding.....	11
1.1 Aanleiding.....	11
1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen	12
1.3 Afbakening	13
1.4 Werkwijze	13
1.5 Leeswijzer	14
2. Beoordelingskader.....	15
2.1 Subsidiedefinitie	15
2.2 Evalueren van subsidies	15
2.3 Inzicht in doeltreffendheid van subsidies	18
3. Overzicht subsidies provincie	21
3.1 Ontwikkelingen subsidies	21
3.2 Aantal en omvang subsidies	22
3.2.1 Verdeling naar vorm/soort	23
3.2.2 Verdeling naar begrotingsprogramma	25
3.2.3 Verdeling naar taak (wettelijk of autonoom).....	26
4. Evaluaties subsidies	29
4.1 Provinciespecifieke eisen evalueren subsidies	29
4.2 Beoordelen evaluaties subsidies.....	30
4.2.1 Beoordeling aantal evaluaties subsidies.....	30
4.2.2 Beoordeling kwaliteit van de evaluaties	33
5. Provincievergelijking	37
5.1 Vergelijking omvang, bijdrage en taak	37
5.1.1 Vergelijking omvang subsidies	37
5.1.2 Vergelijking overzicht subsidieregeling	38
5.1.3 Vergelijking bijdrage provincie en derden	38
5.1.4 Vergelijking taak subsidies	39
5.2 Vergelijking naar te evalueren subsidies.....	40
5.2.1 Aanvullende eisen	40
5.2.2 Vergelijking indeling vorm/soort subsidies	41
5.2.3 Evaluaties van subsidies	42
5.2.4 Kwaliteit evaluaties	42

BIJLAGE A	Overzicht subsidies	45
BIJLAGE B	Beoordeling evaluaties subsidies	57
BIJLAGE C	Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen	63
BIJLAGE D	Lijst van geraadpleegde bronnen.....	65

Conclusies en aanbevelingen

Inleiding

Subsidies zijn voor provincies een belangrijk beleidsinstrument. Het totaal financieel belang dat met het verstrekken van subsidies is gemoeid, is aanzienlijk. Jaarlijks verstrekken de Randstedelijke provincies enkele honderden miljoenen euro's aan subsidies. Zo is het totale subsidieplafond van Flevoland ruim € 116 mln., van Noord-Holland ruim € 320 mln., van Utrecht ruim € 252 mln. en van Zuid-Holland bijna € 429 mln. voor 2011.¹ Met de verstrekking van subsidies wordt beoogd dat activiteiten van de subsidieontvanger bijdragen aan de realisatie van prestaties en doelen van het provinciale beleid.

De Randstedelijke Rekenkamer heeft gekozen om onderzoek te doen naar het inzicht in de doeltreffendheid van provinciale subsidies, omdat dit past binnen de context van actuele politiek-bestuurlijke vraagstukken zoals kerntakendiscussies, heroverwegingen en bezuinigingen. Het onderzoek bestaat uit twee delen. In dit eerste, algemene deel richten we ons op het inzicht dat de provincie zelf heeft in de doeltreffendheid van de subsidies. In het tweede deel van het onderzoek dat medio 2012 wordt afgerond, doet de Rekenkamer onderzoek doen naar de doeltreffendheid van één specifieke subsidie van de provincie. Voor dit algemene deel luidt de vraagstelling:

Vraagstelling: In hoeverre heeft de provincie inzicht in de doeltreffendheid van de provinciale subsidies?

De vraagstelling is uitgewerkt in twee onderzoeksvragen:

1. In hoeverre worden subsidieregelingen en subsidies die de provincie verstrekt, geëvalueerd in relatie tot de beoogde doelen en prestaties?
2. Wat is de kwaliteit van de evaluaties naar de doeltreffendheid van de provinciale subsidies?

Het is voor de provincie van belang om te weten of het verstrekken van subsidies daadwerkelijk heeft geleid tot het behalen van de beoogde doelen en prestaties. Om dit inzicht in doeltreffendheid te verkrijgen, zal de provincie de provinciale subsidies moeten (laten) evalueren. Het evalueren van subsidies is voor de provincie niet vrijblijvend. In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is namelijk een eis opgenomen over het evalueren van subsidies: *“Indien een subsidie op een wettelijk voorschrift berust, wordt ten minste eenmaal in de vijf jaren een verslag gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de subsidie in de praktijk, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald”*.²

De Rekenkamer heeft, mede op basis van de Awb, een beoordelingskader opgesteld (zie onderstaande tabel) om een oordeel te kunnen geven over het inzicht in de doeltreffendheid van de subsidies.

Nr.	Eis
1	De provincie heeft een volledig overzicht van de huidige subsidies.
2	De provincie evalueert subsidies die 5 jaar of langer bestaan (en eventueel aanvullende, provinciale eisen).
3	In de evaluatie wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie.
4	In de evaluatie wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie.
5	In de evaluatie is aannemelijk gemaakt dat doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie.

¹ De totale omvang van de subsidieplafonds 2011 is gebaseerd op de subsidieoverzichten die de Rekenkamer met medewerking van de ambtelijke organisatie heeft opgesteld. Een subsidieplafond is het bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies krachtens een bepaald wettelijk voorschrift (bron: Art. 4:22 Awb)

² Art. 4:24 Awb

Overzicht subsidies

In 2011 stelt de provincie Zuid-Holland in totaal bijna € 429 miljoen beschikbaar aan subsidies. Dit is bijna 43% van de totale begrotingsomvang (€ 1.006 mln.) van de provincie Zuid-Holland. Van het totale subsidieplafond 2011 bestaat het grootste deel uit bijdragen van derden (€ 313 mln.). De bijdragen van derden hebben voornamelijk betrekking op de begrotingsprogramma's 2. Integrale bereikbaarheid, waarvoor het Rijk € 130 miljoen bijdraagt en 4. Maatschappelijke participatie, waarvan de bijdrage van derden bijna € 125 miljoen is. Daarnaast geldt dat het grootste deel van het totale subsidieplafond (€ 339 mln.) wordt toegekend aan subsidies die betrekking hebben op wettelijke taken. Bij autonome taken gaat het om een bedrag van € 62 miljoen en bij gecombineerde wettelijke en autonome taken om ruim € 26 miljoen.

Conclusies

Algemene conclusie: De provincie Zuid-Holland heeft beperkt inzicht in de doeltreffendheid van de provinciale subsidies. Van de subsidies is slechts een klein deel geëvalueerd. De kwaliteit van de gehouden evaluaties is voor een klein aantal van de gevallen goed. In de andere gevallen is de kwaliteit gering, omdat niet gerapporteerd is over de doelbereiking en omdat niet aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt door het behalen van de prestaties.

De conclusie komt voort uit de twee deelconclusies die antwoord geven op de twee onderzoeksvragen.

Deelconclusie 1: De provincie heeft 19% van het totaal aantal subsidies geëvalueerd die langer dan vijf jaar bestaan. Als gekeken wordt naar de financiële omvang dan is 14% geëvalueerd.

Bevindingen

- De provincie Zuid-Holland beschikt over een overzicht van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies. In dit overzicht zijn ook de soort taak (wettelijk/autonoom) en hoogte van de bijdragen (middelen van derden/eigen middelen) per subsidie opgenomen. Een overzicht van de gehouden evaluaties van subsidies was niet beschikbaar bij de provincie. Voor dit onderzoek heeft de Rekenkamer het overzicht van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies geactualiseerd en uitgebreid met onder ander de instellingsdatum en gehouden of geplande evaluaties per subsidieregeling en begrotingsprogramma.
- Voor alle subsidieregelingen en begrotingssubsidies heeft de provincie aangegeven wat de startdatum van de subsidieverstrekking is geweest. In een aantal gevallen is dit indicatief.
- De provincie beschikt over een overzicht van alle verstrekte subsidies.
- De provincie Zuid-Holland heeft in de Algemene subsidieverordening specifieke bepalingen opgenomen voor het evalueren van subsidies. De provincie voldoet echter onvoldoende aan haar eis dat ten minste eenmaal in de vier jaren voor het einde van het jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor PS een verslag wordt gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies.
- De provincie heeft een klein deel van de subsidies geëvalueerd die langer dan vijf jaar bestaan. Van de wettelijk verplicht te evalueren subsidieregelingen is 39% geëvalueerd. Van de begrotingssubsidies waarvoor het volgens de Rekenkamer wenselijk is dat ze na vijf jaar zijn geëvalueerd, is dat bij 10% gebeurd. De evaluaties hebben hoofdzakelijk betrekking op de financieel minder omvangrijke subsidies, want wanneer naar de financiële omvang van de geëvalueerde subsidies wordt gekeken, blijkt 25% van de subsidieregelingen en 2% van de begrotingssubsidies geëvalueerd te zijn.

Deelconclusie 2:	<p>De kwaliteit van de evaluaties van subsidies die langer dan 5 jaar bestaan, is wisselend.</p> <p>Bij 91% van het aantal geëvalueerde subsidies is gerapporteerd over de behaalde prestaties. Dit is 14% van de financiële omvang van alle subsidies die langer dan 5 jaar bestaan.</p> <p>Bij 45% van het aantal geëvalueerde subsidies is gerapporteerd over het bereiken van de doelen én is de doeltreffendheid aannemelijk gemaakt. Dit is 1% van de financiële omvang van alle subsidies die langer dan 5 jaar bestaan.</p>
-------------------------	---

Bevindingen

- In een aantal gevallen gaan de evaluaties van de provinciale subsidies in op alle drie de kwaliteitseisen. In de evaluaties van 2 subsidieregelingen en 3 begrotingssubsidies is gerapporteerd over het behalen van de prestaties, het bereiken van de doelen en is aannemelijk gemaakt dat de doelen zijn bereikt door het behalen van de prestaties.
- In meeste gevallen gaan de evaluaties van de provinciale subsidies niet in op alle drie de kwaliteitseisen. In de evaluaties van 5 subsidieregelingen en 1 begrotingssubsidies is uitsluitend gerapporteerd over het behalen van de prestaties. In de evaluatie van 1 subsidieregeling is over geen van de kwaliteitseisen gerapporteerd.

Aanbevelingen aan PS en GS

1. Zorg voor een volledig overzicht van de vigerende subsidies, waarin tenminste de soort subsidie, financiële omvang, startdata van subsidieverlening en evaluatiedata zijn opgenomen.
2. Geef invulling aan de provinciespecifieke eis tot het publiceren van een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies.
3. Evalueer tenminste één keer per 5 jaar de subsidies op grond van een verordening en begrotingssubsidies.
4. Voer evaluaties uit waarin wordt nagegaan of de doelen waaraan de subsidie moet bijdragen, zijn bereikt.
5. Voer evaluaties uit waarin aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie.

Toelichting

Een actueel overzicht van de provinciale subsidies die zijn geëvalueerd ontbrak bij aanvang van het onderzoek. In het overzicht staat wanneer een subsidie voor het laatst geëvalueerd is of voor wanneer deze gepland staat. Ook is de startdata van de subsidie toegevoegd. Op deze wijze kan worden nagegaan wanneer een subsidie geëvalueerd moet worden. Om het overzicht actueel te houden is een goede coördinatie vereist. De Rekenkamer merkt op dat het aan de provincie is hoe die coördinatie georganiseerd wordt, maar kan zich voorstellen dat binnen de provinciale organisatie een centrale eenheid/functionaris wordt aangewezen die verantwoordelijkheid draagt voor het overzicht. De personen die verantwoordelijk zijn voor een subsidieregeling en/of begrotingssubsidie kunnen uitgevoerde evaluaties en informatie over geplande evaluaties naar deze centrale eenheid/functionaris sturen. De provincie kan er ook voor kiezen om de gehouden evaluaties op zo'n centrale plek te beheren. Hierdoor zijn de evaluaties goed toegankelijk en wordt de informatie over geplande evaluaties vergroot. Ook het leereffect binnen de provinciale organisatie wordt hierdoor versterkt.

Specifieke regels voor het nagaan van de doeltreffendheid van subsidies zijn opgenomen in de 'Algemene subsidieverordening' van de provincie. De provincie heeft een specifieke bepaling voor de evaluatie van

subsidiereregelingen opgenomen: “...ten minste eenmaal in de vier jaren voor het einde van het jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor Provinciale Staten [wordt] een verslag gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies”.³ De provincie voldoet onvoldoende aan deze bepaling. De Rekenkamer beveelt de provincie daarom aan om voldoende invulling te geven aan deze provinciespecifieke eis.

Evalueren is niet voor elke soort subsidie verplicht. Bij een subsidie die op grond van een verordening wordt verstrekt, is dit tenminste één keer per vijf jaar verplicht. Bij een begrotingssubsidie vindt de Rekenkamer het wenselijk dat dit tenminste één keer per vijf jaar wordt gedaan. De provincie heeft niet alle subsidies geëvalueerd die langer dan vijf jaar bestaan en de Rekenkamer beveelt zodoende aan om tenminste één keer per vijf jaar subsidies te evalueren. Met de kennis over de werking van subsidies kan worden geleerd en kunnen PS en GS een onderbouwde keuze kunnen maken voor het continueren, aanpassen of opheffen van subsidies.

De provincie wil met de subsidie activiteiten stimuleren, die moeten leiden tot een prestatie. Hiervoor moet in de evaluatie dus over de *beoogde* prestaties en de *behaalde* prestaties worden gerapporteerd. Dit levert inzicht in prestatielevering op. In de evaluaties is dit vrijwel altijd gedaan.

Met de subsidieverstreking wil de provincie ook bijdragen aan het bereiken van beleidsdoelen. In een aantal gevallen is gerapporteerd over het bereiken van de doelen en is aannemelijk gemaakt dat de doelen zijn bereikt door het behalen van de prestaties. In de meeste gevallen voldoet de evaluatie van de subsidie niet aan deze kwaliteitseisen en heeft de provincie in de meeste gevallen dus geen inzicht in doelbereiking en doeltreffendheid. Dit komt onder andere door het moment van evalueren. Als er sprake is van een tussenevaluatie, is het vaak te vroeg om na te gaan of het doel al bereikt is.

Het bereiken van een doel is vaak afhankelijk van meerdere ontwikkelingen en factoren. Door het uitvoeren van een analyse van het handelen van de provincie, kan aannemelijk worden gemaakt dat de doelen en prestaties zijn behaald door subsidieverstreking. De Rekenkamer beveelt zodoende aan om naast het rapporteren over de bereikte doelen, ook aannemelijk te maken dat de prestaties hebben bijgedragen aan het bereiken van deze doelen.

---

³ Art. 25 Algemene subsidieverordening

Reactie Gedeputeerde Staten

Op 23 januari jongstleden hebben wij uw Bestuurlijke nota 'Doeltreffendheid subsidies' in concept ontvangen. Conform uw verzoek geven wij in deze brief aan op welke wijze wij uw aanbevelingen opvolgen en uitvoeren.

In uw eerste aanbeveling adviseert u ons om voor een volledig overzicht van vigerende subsidies te zorgen, waarin tenminste de soort subsidie (boekjaar-, begrotings- of projectsubsidie), financiële omvang van het subsidieplafond, startdata en evaluatiedata zijn opgenomen. De provincie beschikt reeds over een overzicht van subsidieregelingen en begrotingssubsidies. De overige gegevens zullen vanaf nu ook worden bijgehouden. Wij zullen het overzicht gebruiken om de monitoring te kunnen uitvoeren. Overigens hebben wij in december besloten vanaf juni van alle verleende subsidies een openbaar subsidieregister in te stellen als verantwoordingsinstrument richting de burger.

U adviseert in uw tweede aanbeveling om invulling te geven aan de provinciespecifieke eis tot het publiceren van een verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies. Wij zullen bij de Halfwegevaluatie en de Eindevaluatie van de collegeperiode een verslag opstellen over de bijdrage van de verleende subsidies aan de provinciale doelstellingen.

Voorts adviseert u ons om tenminste één keer per 5 jaar de subsidies op grond van een verordening en begrotingssubsidies te evalueren. Hoewel niet verplicht, onderschrijven wij de wenselijkheid om ook begrotingssubsidies eens per 5 jaar te evalueren. Wij zullen aan Provinciale Staten voorstellen dat de periodieke evaluaties dusdanig worden uitgevoerd dat kan worden voldaan aan de eis om één keer per 5 jaar te rapporteren.

Van de vierde en vijfde aanbeveling, waarin u aanbeveelt om evaluaties uit te voeren waarin wordt nagegaan of de doelen waaraan de subsidie moet bijdragen zijn bereikt en waarin aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie, onderschrijven wij het nut. De door de provincie op te stellen evaluaties zullen van zodanig niveau zijn dat aan vierde en vijfde aanbeveling wordt voldaan.

Zoals wij tijdens het onderzoek al hebben aangegeven, is Zuid-Holland bezig met een professionalisering van het subsidieproces. Uw algemene conclusie dat de provincie Zuid-Holland beperkt inzicht heeft in de doeltreffendheid van de subsidies en de aanbevelingen die u vervolgens hebt gedaan, helpen ons om de doeltreffendheid van subsidies verder te verbeteren.

Nawoord Rekenkamer

De Rekenkamer heeft met belangstelling kennis genomen van de reactie van GS en constateert dat GS zich in hun reactie vooral richten op de aanbevelingen. Wij zijn verheugd dat GS de aanbevelingen beschouwen als een hulpmiddel om de doeltreffendheid van subsidies verder te verbeteren. In hun reactie geven GS in algemene zin de richting aan die de opvolging van de aanbevelingen zal aannemen.

Het reeds bestaande overzicht van subsidieregelingen en begrotingssubsidies, dat vanaf nu zal worden aangevuld met extra gegevens, is daarvoor een belangrijke randvoorwaarde. Ook het besluit van GS tot de instelling van een openbaar subsidieregister vanaf juni 2012 beschouwt de Rekenkamer als een stap op weg naar een meer transparante verantwoording over subsidies. De verdere uitwerking van de onderschreven aanbevelingen in concrete voorstellen, verslagen en evaluaties zal nog moeten plaatsvinden.

Wij hopen dat de resultaten hiervan, naast het versterken van de verantwoording over subsidies, zullen bijdragen aan het verbeteren van het inzicht in de doeltreffendheid van subsidies en daarmee ook aan een doeltreffender inzet van het subsidie-instrument.

HOOFDSTUK 1

Inleiding

1.1 Aanleiding

Subsidies zijn voor provincies een belangrijk beleidsinstrument. Met de verstrekking van subsidies wordt beoogd dat activiteiten van de subsidieontvanger bijdragen aan de realisatie van de doelen en prestaties van het provinciale beleid. Voorbeelden zijn de instandhouding van publieke voorzieningen, het behoud van monumenten & cultureel erfgoed en het bevorderen van zuinig energiegebruik. Het totaal financieel belang dat met het verstrekken van subsidies is gemoeid, is aanzienlijk. Jaarlijks verstrekken de Randstedelijke provincies enkele honderden miljoenen euro's aan subsidies. Zo is de totale subsidieomvang van Flevoland ruim € 116 mln., van Noord-Holland ruim € 320 mln., van Utrecht ruim € 252 mln. en van Zuid-Holland bijna € 429 mln. voor 2011.⁴

Er is de afgelopen jaren veel aandacht voor subsidies en subsidieverstrekking. Ten eerste in verband met de kerntakendiscussie. Deze discussie gaat over het profiel van de provincie qua positie, taken en rollen ten opzichte van andere overheden. Op basis van een kerntakendiscussie maken provincies keuzes om bepaalde autonome taken niet meer uit te voeren, bijvoorbeeld op het gebied van kunst, cultuur en zorg. Gevolg kan zijn dat subsidies binnen deze beleidsvelden worden opgeheven of dat subsidieplafonds naar beneden worden bijgesteld. Een tweede reden voor vergrote aandacht voor subsidies is het gevolg van kortingen op het provinciefonds en bezuinigingen. Door eventuele kortingen en bezuinigingen kunnen provincies besluiten om subsidies aan bijvoorbeeld culturele instellingen te korten of subsidieregelingen te beëindigen. Ten derde is er behoefte om meer zicht en grip te krijgen op de prestaties (output) en effecten (outcome) van subsidies, zodat beter op de inzet van het subsidie-instrument gestuurd kan worden voor het bereiken van de beleidsdoelen. Deze behoefte blijkt bijvoorbeeld uit rekenkameronderzoeken naar subsidies.⁵ Veel van deze onderzoeken komen tot de conclusie dat onvoldoende aantoonbaar gemaakt kan worden dat het subsidiebeleid doeltreffend is. Dit komt onder andere doordat veel subsidies niet worden geëvalueerd. Daarnaast kunnen in wel uitgevoerde evaluaties niet altijd uitspraken over de doeltreffendheid worden gedaan.⁶ Dit is het gevolg van:

- problemen met de formulering van beleidsdoelen, omdat deze niet expliciet, specifiek en/of meetbaar zijn;
- het ontbreken van een koppeling tussen beleid en subsidieafspraken;
- het niet specifiek en meetbaar zijn van afspraken met de subsidieontvangers;
- het ontbreken van een verantwoording door de gesubsidieerde instellingen over de realisatie van de doelen.

Er is ook aandacht voor het vereenvoudigen en transparanter maken van het subsidieproces en de daarmee gemoeide kosten. Bij het Rijk zijn daartoe in 2009 met de vaststelling van het uniform subsidiekader en hieruit volgende aanwijzingen belangrijke stappen gezet.⁷ Ook bij provincies worden hiervoor stappen ondernomen.

---

⁴ Op basis van subsidieoverzichten over 2011 die de Rekenkamer met medewerking van de ambtelijke organisatie heeft opgesteld.

⁵ Zie voor een overzicht aan rapporten hierover bijvoorbeeld de websites van de Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (NVRK) www.nvrr.nl en van onderzoeksbureau Necker van Naem www.delokalerekenkamer.nl.

⁶ Algemene Rekenkamer (2011), Leren van subsidie-evaluaties en Algemene Rekenkamer (2010), Inzicht in belastinguitgaven, specifieke uitkeringen en subsidies.

⁷ Ministerie van Financiën (2009), Nota Kader financieel beheer rijkssubsidies. Dit kader en de hieruit volgende aanwijzingen voor de subsidieverstrekking zijn m.i.v. januari 2010 van kracht voor nieuwe wet- en regelgeving op het terrein van subsidies. Bestaande wet- en regelgeving dient voor rijkssubsidies per januari 2012 te zijn aangepast.

Zo heeft het Interprovinciaal Overleg (IPO) in juni 2010 besloten de uitgangspunten van het rijksbrede kader over te nemen.⁸

De Rekenkamer heeft in overleg met de Programmaraad gekozen om onderzoek te doen naar het inzicht in de doeltreffendheid van subsidies, omdat dit past binnen de context van actuele politiek-bestuurlijke vraagstukken zoals kerntakendiscussies, heroverwegingen en bezuinigingen. Mede aan de hand van dit inzicht kan een onderbouwde keuze worden gemaakt voor het continueren, opheffen of afbouwen van een subsidie.

Het onderzoek naar de doeltreffendheid van subsidies bestaat uit twee delen. In dit eerste, algemene deel willen we vaststellen in hoeverre de provincie zelf inzicht heeft in de doeltreffendheid van de huidige provinciale subsidies, onder meer in de vorm van evaluaties en wat hiervan de kwaliteit is. In het tweede, nog volgende deel van het onderzoek zal de Rekenkamer onderzoek doen naar de doeltreffendheid van één specifieke subsidie van de provincie.

1.2 Probleemstelling en onderzoeksvragen

Voor dit algemene deel is de volgende probleemstelling van toepassing, bestaande uit een doelstelling en een vraagstelling:

Doelstelling:

Het verbeteren van het inzicht in de doeltreffendheid van de provinciale subsidies, waarmee PS en GS een onderbouwde keuze kunnen maken voor het continueren, aanpassen of opheffen van subsidies.

Vraagstelling:

In hoeverre heeft de provincie inzicht in de doeltreffendheid van de provinciale subsidies?

De vraagstelling wordt beantwoord aan de hand van onderstaande twee onderzoeksvragen (zie Tabel 1).

Tabel 1   **Onderzoeksvragen**

Nr.	Onderzoeksvragen
1	In hoeverre worden subsidieregelingen en subsidies die de provincie verstrekt, geëvalueerd in relatie tot de beoogde doelen en prestaties?
2	Wat is de kwaliteit van de evaluaties naar de doeltreffendheid van de provinciale subsidies?

In paragraaf 1.4 wordt aangegeven op welke wijze deze vragen worden beantwoord.

⁸ Ministerie van Financiën (2011), www.rijksbegroting.nl

1.3 Afbakening

Dit algemene deel van het onderzoek richt zich op:

- de subsidies en subsidieregelingen die gelden in 2011;⁹
- de mate van inzicht van de provincie in de doeltreffendheid van de huidige subsidies via beschikbare evaluaties van subsidies en/of gesubsidieerde instellingen.

Dit algemene deel van het onderzoek richt zich **niet** op:

- een beoordeling van de kwaliteit van de beleidsdocumenten die als kader dienen voor de inzet van subsidies als beleidsinstrument;
- een analyse van subsidieverlening vanuit de invalshoek rechtmatigheid;
- het verkrijgen van inzicht in de doeltreffendheid van de provinciale subsidies (in het specifieke deel wordt dit wel voor één subsidie gedaan).

1.4 Werkwijze

Het onderzoek is uitgevoerd voor de provincies Flevoland, Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland. De bevindingen van de vier provincies worden met elkaar vergeleken in de provincievergelijking.

Onderzoeksvraag 1

Nr.	Onderzoeksvraag
1.	In hoeverre worden subsidieregelingen en subsidies die de provincie verstrekt, geëvalueerd in relatie tot de beoogde doelen en prestaties?
Deelvragen	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wat zijn de huidige provinciale subsidies en subsidieregelingen en wat is de financiële omvang ervan? ▪ Wat is in de provinciale regelgeving bepaald over het evalueren van subsidies en subsidieregelingen? ▪ Zijn de vigerende subsidies geëvalueerd in relatie tot de beoogde prestaties en effecten? Zo nee, is een evaluatie gepland?

Toelichting: Om na te gaan of de huidige subsidies zijn geëvalueerd, moet in eerste instantie duidelijk zijn wat de huidige subsidies zijn. Hiervoor zijn we bij de ambtelijke organisatie nagegaan of er een compleet overzicht beschikbaar is van de huidige subsidies. Dit kan zijn aangevuld met informatie uit provinciale documenten zoals de begroting 2011. In de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is een eis opgenomen om subsidies een keer per 5 jaar te evalueren. De provincie kan zelf ook specifieke eisen omtrent het evalueren van subsidies hebben opgesteld. Hiervoor hebben we de algemene subsidieverordening van de provincie doorgenomen. Vervolgens zijn we bij de huidige subsidies nagegaan of deze geëvalueerd zijn, waarbij we zijn uitgegaan van de evaluaties die de ambtelijke organisatie ons als evaluatie heeft aangereikt. Aanvullend hierop hebben we op de website van de provincie gezocht naar evaluaties. Evaluaties die niet gericht zijn op de doeltreffendheid van de subsidie, hebben we niet beoordeeld.

---

⁹ Vanwege de leesbaarheid heeft de Rekenkamer ervoor gekozen om niet overal het onderscheid te maken tussen subsidie en subsidieregeling. Dit betekent dat waar subsidie staat, ook subsidieregeling kan worden gelezen, tenzij expliciet anders is aangegeven.

Onderzoeksvraag 2

Nr.	Onderzoeksvraag
2.	Wat is de kwaliteit van de evaluaties naar de doeltreffendheid van de provinciale subsidies?
	Deelvragen
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wordt in de evaluatie aangegeven of de beoogde doelen zijn bereikt en de beoogde prestaties van de provinciale subsidie zijn behaald? ▪ Wordt in de evaluatie aannemelijk gemaakt dat de doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door uitvoering van de provinciale subsidie?

Toelichting: Bij de beschikbare evaluaties naar de doeltreffendheid van provinciale subsidies zijn we nagegaan wat de kwaliteit ervan is. Dit hebben we gedaan door de evaluaties te toetsen aan een aantal kwaliteitseisen, die in hoofdstuk 2 nader zijn uitgewerkt. De Randstedelijke Rekenkamer heeft zich niet in detail gebogen over alle methodologische eisen die aan een kwalitatief goede evaluatie gesteld kunnen worden. We zijn uitgegaan van een aantal *minimale* kwaliteitseisen.

1.5 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 is het beoordelingskader van de Rekenkamer uitgewerkt. Vervolgens zijn in hoofdstuk 3 de belangrijkste ontwikkelingen met betrekking tot de provinciale subsidies beschreven en is een overzicht gegeven van het aantal en de omvang van de provinciale subsidies. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de beschikbare evaluaties van de subsidies en de kwaliteit ervan. In hoofdstuk 5 zijn de bevindingen van de vier Randstedelijke provincies met elkaar vergeleken.

HOOFDSTUK 2

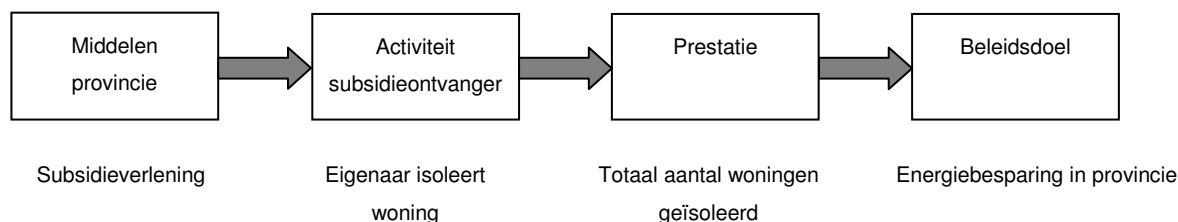
Beoordelingskader

In dit hoofdstuk gaan we in op de algemene begrippen zoals subsidie, evaluatie en doeltreffendheid. Dit leidt tot het beoordelingskader aan de hand waarvan we het provinciale beleid beoordelen.

2.1 Subsidiedefinitie

Volgens de Algemene wet bestuursrecht (Awb) is een subsidie: *“De aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt, met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan als betaling voor aan het bestuursorgaan geleverde goederen of diensten.”*¹⁰ Voor de verstrekking van subsidies zijn in de Awb regels opgenomen.

Kortweg komt het erop neer dat de provincie door het verstrekken van financiële middelen, een bepaalde doelgroep wil stimuleren tot het uitvoeren van een gewenste activiteit. Deze activiteiten moeten leiden tot een prestatie die uiteindelijk moet bijdragen aan een provinciaal doel. Dit doel is vaak een beoogd maatschappelijk effect. Dit kan inzichtelijk gemaakt worden aan de hand van Figuur 1 met daaronder een voorbeeld.

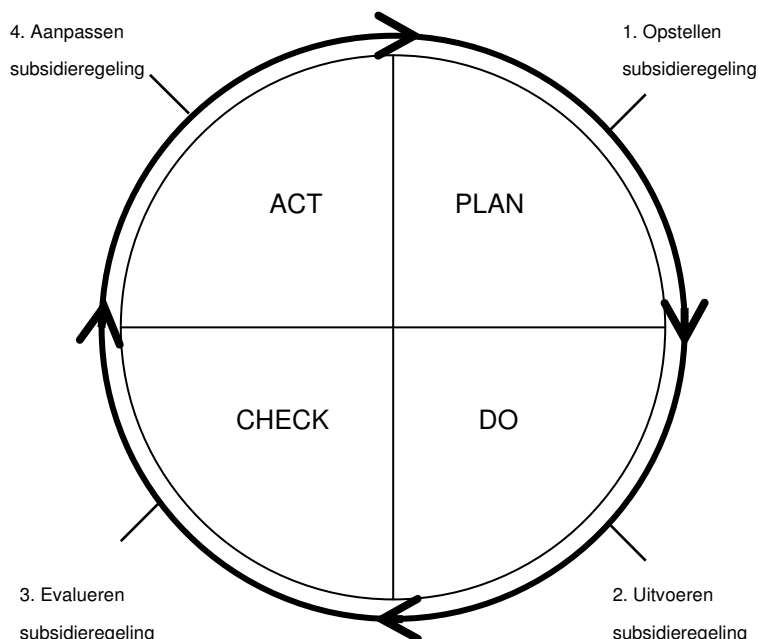
Figuur 1 Schematische weergave subsidieverlening

De provincie stelt bijvoorbeeld middelen ter beschikking aan woningeigenaren, die een subsidie kunnen ontvangen voor het isoleren van hun woning. De provincie verwacht dat dit zal leiden tot een groter aantal woningen in de provincie dat is geïsoleerd. Vervolgens gaat de provincie ervan uit dat dit aantal geïsoleerde woningen zal bijdragen aan het beleidsdoel om te komen tot energiebesparing in de provincie. Dit is een vereenvoudigde weergave van de opzet van het beleid omtrent subsidies.

2.2 Evalueren van subsidies

Om na te gaan of het verstrekken van subsidie daadwerkelijk heeft geleid tot het behalen van de beoogde doelen en prestaties, zal de provincie de subsidie moeten (laten) evalueren. Aan de hand van de uitkomsten van een evaluatie naar de doeltreffendheid van de subsidie, kan eventueel worden besloten om het beleid aan te passen als blijkt dat de doelen en prestaties niet worden behaald. Op deze wijze is er sprake van een cyclisch proces. Dit is inzichtelijk gemaakt aan de hand van de Plan-Do-Check-Act cyclus zoals weergegeven in Figuur 2.

¹⁰ Art 4:21 lid 1 Awb

Figuur 2 Plan-Do-Check-Act cyclus (gebaseerd op Deming)

De cyclus begint met het opstellen van een subsidieregeling en het formuleren van de beoogde doelen en prestaties (PLAN). Hierna volgt de fase van het uitvoeren van de subsidieregeling door subsidieaanvragen te beoordelen en subsidies te beschikken (DO). Vervolgens moet worden nagegaan of de doelen worden bereikt en prestaties worden behaald (CHECK). Dit kan ertoe leiden dat de subsidieregeling wordt aangepast, als is gebleken dat de beoogde doelen niet worden bereikt of de prestaties niet (volledig) worden behaald (ACT).

Eis om te evalueren

Het evalueren van subsidies is niet vrijblijvend. In de Awb is namelijk een eis opgenomen over het evalueren van subsidies: *“Indien een subsidie op een wettelijk voorschrift berust, wordt ten minste eenmaal in de vijf jaren een verslag gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de subsidie in de praktijk, tenzij bij wettelijk voorschrift anders is bepaald”*.¹¹

In de provincies is een wettelijk voorschrift een verordening op grond waarvan subsidies kunnen worden verstrekt. Vaak is dit een Algemene subsidieverordening (Asv), maar dit kan ook een andere (subsidie)verordening voor een bepaald beleidsterrein zijn. PS moeten deze verordeningen vaststellen. Als de provincie dus een subsidie verstrekt op basis van een verordening, dan moet ze deze minimaal één keer per vijf jaar evalueren.¹² Aanvullend kan de provincie hierbij nog provinciespecifieke eisen hebben opgenomen.

Voor subsidies die de provincie verstrekt die niet op een wettelijk voorschrift (verordening) berusten, geldt deze bepaling niet. Deze uitzonderingen kunnen volgens de Awb de volgende subsidies betreffen¹³:

¹¹ Art. 4:24 Awb

¹² Buuren, van & Borman (2003), Algemene wet bestuursrecht, Tekst en commentaar, p. 152

¹³ Art. 4:23 lid 3; lid 1 Awb

1. Anticiperende subsidie: een wettelijk voorschrift is in voorbereiding en gedurende ten hoogste een jaar mogen er al wel subsidies worden verstrekt.
2. Europese subsidie: dit is een subsidie die wordt verstrekt door de Europese Unie, bijvoorbeeld de subsidie vanuit het EFRO. Vaak is als voorwaarde opgenomen dat de provincie (of een andere overheidsinstantie) 50% cofinanciert.
3. Begrotingssubsidie: dit is een subsidie waarvan de begroting de subsidieontvanger en het bedrag vermeldt. Dit zijn vaak exploitatiesubsidies aan instellingen.
4. Incidentele subsidie: subsidie voor eenmalige gevallen die voor ten hoogste vier jaren wordt verstrekt.

Bij de anticiperende en incidentele subsidie bestaat geen verplichting om eens in de vijf jaar te evalueren, want deze subsidie kunnen niet langer dan vier jaar bestaan. Een anticiperende subsidie mag maximaal één jaar worden verstrekt en een incidentele maximaal vier jaar. Voor deze subsidies geldt volgens de Awb wel een verslagleggingsplicht.¹⁴ Het verslag is vormvrij, zowel een afzonderlijk verslag als opneming in de begrotingstoelichting is mogelijk. Qua inhoud volstaat een globale omschrijving van de gesubsidieerde activiteit.¹⁵ Dit beschouwt de Rekenkamer niet als een evaluatie.

Voor de Europese subsidie en de begrotingssubsidie is geen verslagleggingsplicht opgenomen. Voor Europese subsidies geldt vaak al een uitgebreide verantwoordingsplicht richting Europese Unie.

Wens om te evalueren

Voor begrotingssubsidies geldt dat door het vermelden van de subsidieontvanger en het bedrag in de begroting, publieke controle via de jaarstukken mogelijk is. De Rekenkamer ziet echter geen reden om begrotingssubsidies met een looptijd langer dan 5 jaar uit te zonderen van evaluatie. Immers, het kan gaan om omvangrijke bedragen per jaar en na een periode van 5 jaar mag verwacht worden dat de subsidie heeft bijgedragen aan het bereiken van een beleidsdoel van de provincie. De Rekenkamer vindt het zodoende gewenst dat bij begrotingssubsidies die 5 jaar of langer worden verstrekt aan een instelling, ook wordt nagegaan wat de doeltreffendheid van deze subsidies is door middel van een evaluatie. Deze begrotingssubsidies beschouwt de Rekenkamer als structurele subsidies.

De provincie heeft in bijzondere gevallen de mogelijkheid om bij wettelijk voorschrift af te zien van een evaluatie, bijvoorbeeld als de kosten van een evaluatie onevenredig zouden zijn in verhouding tot het budgettaire belang van de regeling.¹⁶

Het bovenstaande leidt uiteindelijk tot een overzicht (Tabel 2) waarin per soort subsidie is aangegeven of deze geëvalueerd moet worden, of evalueren wenselijk is of dat een evaluatie niet verplicht is.

Tabel 2 Wanneer is evaluatie verplicht of wenselijk

Soort subsidie		Evaluatie
1.	Subsidie op grond van een verordening	Verplicht (tenminste één keer per vijf jaar)
2.	Begrotingssubsidie	Wenselijk (tenminste één keer per vijf jaar)
3.	Anticiperende, Europese en incidentele subsidie	Niet verplicht

¹⁴ Art. 4:23 lid 4 Awb

¹⁵ Buuren, van & Borman (2003), Algemene wet bestuursrecht, Tekst en commentaar, p. 153

¹⁶ Buuren, van & Borman (2003), Algemene wet bestuursrecht, Tekst en commentaar, p. 155

Voor de huidige subsidies die worden verstrekt op basis van een subsidieverordening en de begrotingssubsidies zijn we nagegaan of deze geëvalueerd zijn. Tevens zijn we voor beide soorten subsidies nagegaan of een evaluatie gepland is.

Eis om een actueel overzicht van subsidies te hebben

Om na te gaan wanneer een subsidie geëvalueerd moet worden, is het noodzakelijk dat de provincie een overzicht van alle vigerende subsidies voorhanden heeft. Hierin moet de soort subsidie en de startdata van de subsidies zijn opgenomen. Daarnaast moet in het overzicht staan wanneer een subsidie voor het laatst geëvalueerd is. Op deze wijze kan worden nagegaan of een subsidie geëvalueerd moet worden. Ook de financiële omvang van de subsidie is van belang om een goede afweging te kunnen maken of de kosten van evalueren in verhouding staan tot de omvang van de subsidie.

2.3 Inzicht in doeltreffendheid van subsidies

De Awb schrijft voor dat over de doeltreffendheid en de effecten van de subsidie in de praktijk een verslag wordt gepubliceerd. De vorm en inhoud van het verslag zijn vrij. Mogelijkheden zijn bijvoorbeeld een apart verslag of een rapportage in een beleidsnota. Voor de inhoud geldt als algemene eis dat een adequaat inzicht wordt gegeven in de doeltreffendheid en effecten van de subsidie in de praktijk.¹⁷ Hiervoor is het van belang om te weten wat onder doeltreffendheid wordt verstaan en wanneer sprake is van inzicht in doeltreffendheid. De Rekenkamer heeft dit in Figuur 3 op de volgende pagina weergegeven.¹⁸

De gradaties die in Figuur 3 worden onderscheiden zijn achtereenvolgens: geen inzicht in doeltreffendheid, inzicht in prestatielevering, inzicht in doelbereiking, aannemelijk inzicht in doeltreffendheid en volledig inzicht in doeltreffendheid. Vanwege de complexiteit bij het bepalen van doeltreffendheid zijn we in dit onderzoek nagegaan of de provincie aannemelijk inzicht heeft in de doeltreffendheid van de subsidies (grijs gearceerd). Op basis van de stappen in Figuur 3 hebben we drie minimale eisen geformuleerd, die we stellen aan een evaluatie naar doeltreffendheid. Door het toetsen van de evaluaties aan deze eisen, zijn we gekomen tot een oordeel over de kwaliteit van de evaluaties van de subsidies.

Kwaliteitseis 1: Er wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie

De eerste minimale eis die de Rekenkamer hanteert, is dat in de evaluatie aangegeven dient te zijn in hoeverre de prestaties van de subsidieregeling zijn behaald. De provincie wil namelijk met de subsidie bepaalde activiteiten stimuleren, die moeten leiden tot een bepaalde prestatie. Hiervoor moet in de evaluatie dus over de *beoogde* prestaties en de *behaalde* prestaties worden gerapporteerd. Dit levert inzicht in prestatielevering op. Monitoringsgegevens of informatie uit voortgangsrapportages kunnen hiervoor worden gebruikt, als hierin over het uitvoeren van de activiteiten en het behalen van de prestaties is gerapporteerd.

Kwaliteitseis 2: Er wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie

De tweede minimale eis die de Rekenkamer hanteert, is dat in de evaluatie aangegeven dient te zijn in hoeverre de doelen van de subsidieregeling zijn bereikt. Hiervoor moet in de evaluatie dus over de *beoogde* doelen en de *bereikte* doelen worden gerapporteerd. Dit levert inzicht in doelbereiking op. Ook hiervoor kunnen monitoringsgegevens of informatie uit voortgangsrapportages worden gebruikt.

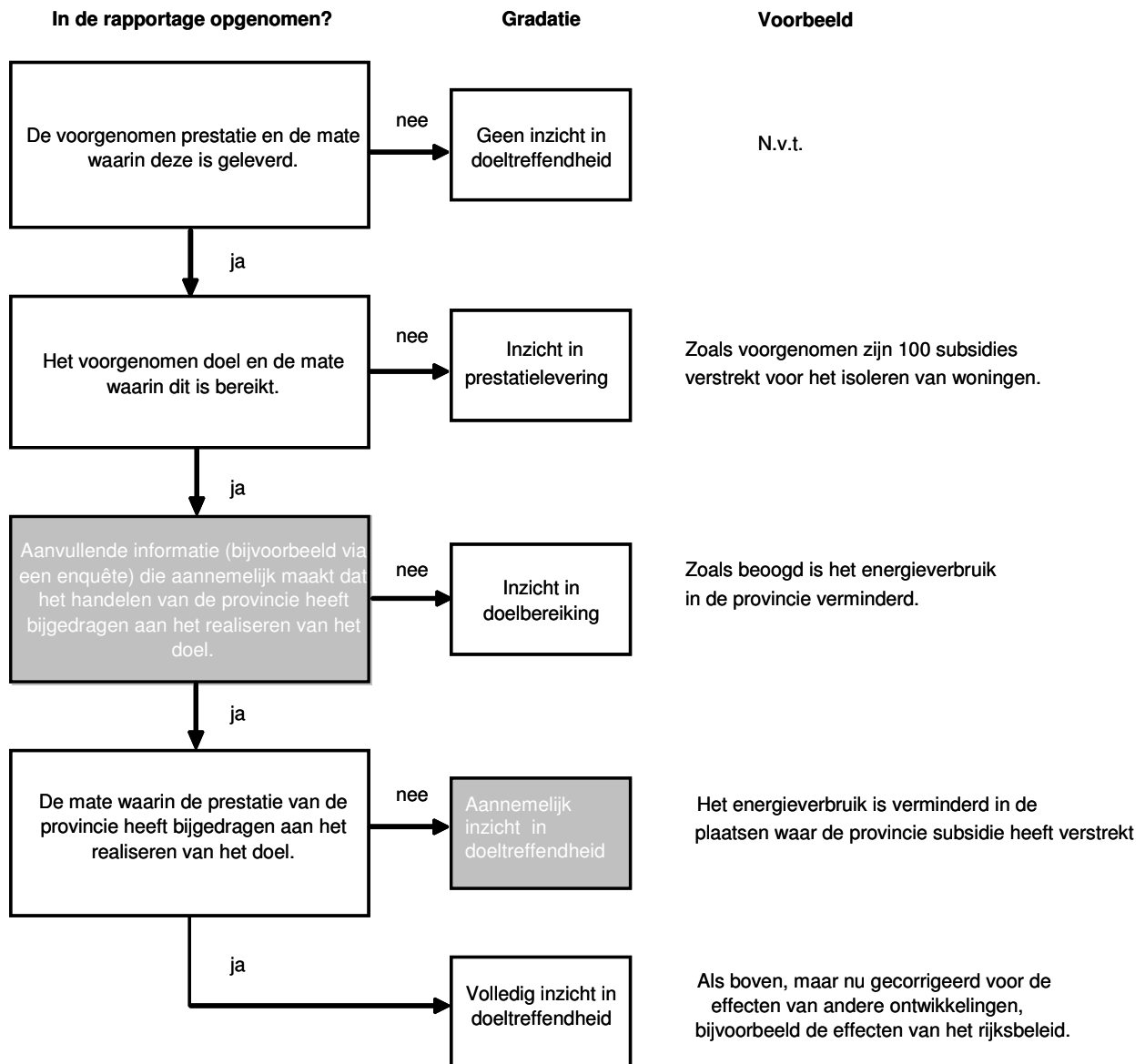
---

¹⁷ Buuren, van & Borman (2003), Algemene wet bestuursrecht, Tekst en commentaar, p. 155

¹⁸ Dit stappenplan is eerder beschreven in de rekenkamerrapporten "Kennis van eigen kunnen" (2006) en "Provinciaal Economisch beleid" (2010)

Kwaliteitseis 3: Het is aannemelijk gemaakt dat doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie
 Een derde eis die we hanteren, is dat in de evaluatie aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt en de prestaties zijn behaald door het verstrekken van de provinciale subsidie. Het bereiken van een doel is vaak afhankelijk van meerdere ontwikkelingen en factoren. Door het uitvoeren van een analyse van het handelen van de provincie, kan aannemelijk worden gemaakt dat de doelen en prestaties zijn behaald door subsidieverstrekking.

Figuur 3 Mate van inzicht in doeltreffendheid

We zijn in dit onderzoek uitgegaan van minimale kwaliteitseisen. Eisen omtrent betrouwbaarheid en validiteit hebben we niet expliciet in het onderzoek meegenomen. Dit betekent dat we bijvoorbeeld niet zijn nagegaan of de gebruikte gegevens in de evaluatie betrouwbaar zijn, of dat er gebruik is gemaakt van een voor- en nameting

en of er gebruik is gemaakt van een controlegroep. Om aan alle eisen van een kwalitatief goede evaluatie te voldoen is dikwijls een kostbaar (wetenschappelijk) onderzoek noodzakelijk, waardoor de kosten van de evaluatie mogelijk niet meer in verhouding staan tot de financiële middelen die met de subsidie gemoeid zijn. Het kan dan zinnig zijn om een subsidie in samenhang met andere beleidsinstrumenten te evalueren. Dit is zeker bij subsidies met een beperkte omvang een kostenbesparende optie.¹⁹

In Tabel 3 zijn de eisen samengevat die in dit hoofdstuk zijn beschreven.

Tabel 3 Beoordelingskader

Nr.	Eis
1	De provincie heeft een volledig overzicht van de huidige subsidies.
2	De provincie evalueert subsidies die 5 jaar of langer bestaan (en eventueel aanvullende, provinciale eisen).
3	In de evaluatie wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie.
4	In de evaluatie wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie.
5	In de evaluatie is aannemelijk gemaakt dat doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie.

---

¹⁹ Algemene Rekenkamer (2011), Leren van subsidie-evaluaties, p. 20 en Algemene Rekenkamer (2011), Handreiking effectevaluaties subsidies, p. 13

HOOFDSTUK 3

Overzicht subsidies provincie

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de achtergrond van de subsidies, waarin we belangrijke, provinciale ontwikkelingen omtrent subsidies schetsen. Vervolgens worden verschillende overzichten van de provinciale subsidies gepresenteerd. Dit is gebaseerd op het totaaloverzicht van de subsidies in bijlage A van dit rapport.

3.1 Ontwikkelingen subsidies

Binnen de provincie Zuid-Holland hebben de laatste jaren veranderingen plaatsgevonden rond het thema subsidies. Een inhoudelijke verandering is de start van 'Provincie Nieuwe Stijl' in de voorgaande collegeperiode. De provincie Zuid-Holland heeft ervoor gekozen om zich te richten op haar kerntaken. Voor taken waar de provincie voor zichzelf geen meerwaarde ziet, worden subsidieregelingen beëindigd. Tevens worden kleinere subsidies gebundeld.²⁰

In het 'Hoofdlijnenakkoord 2011-2015' is expliciet aandacht voor het subsidie-instrument. Het nieuwe college wil structureel bezuinigen op subsidies. Tevens verkent het college de mogelijkheden om alternatieve instrumenten in te zetten.²¹ In de 'Notitie bezuinigen op subsidie' hebben GS inzichtelijk gemaakt op welke subsidies zij willen bezuinigen. In 2015 wil de provincie € 18 miljoen bezuinigen op subsidies die niet vallen binnen de kerntaken. Voor subsidies binnen de kerntaken zal daarentegen € 5,4 miljoen extra beschikbaar komen. De structurele bezuiniging komt daarmee op € 12,6 miljoen in 2015.²²

Daarnaast speelt in de provincie ook de voorgenomen implementatie van het 'Rijksbrede subsidiekader' (Rsk). Uitgangspunt van het Rsk is dat de kosten voor de aanvraag en verantwoording in verhouding staan tot het verleende subsidiebedrag. Hierbij wordt meer uitgegaan van vertrouwen in de subsidieontvanger. Controle achteraf zal minder plaatsvinden.²³ Naar verwachting zal de 'Algemene subsidieverordening' (Asv) hierop voor de zomer van 2012 worden aangepast.²⁴

Een meer procesmatige verandering is de vereenvoudiging van het systeem van subsidieregels sinds 1 januari 2009. Op dat moment is een scheiding aangebracht tussen algemeen geldende regels voor subsidies en specifieke bepalingen. De algemeen geldende regels voor subsidies zijn opgenomen in de Asv en de specifieke bepalingen zijn opgenomen in de subsidieregelingen. Subsidieregelingen worden door GS opgesteld en vallen onder de Asv. Een evaluatie van het vereenvoudigde systeem heeft in 2010 plaatsgevonden.²⁵ Een andere procesmatige verandering is de oprichting van het Bureau Subsidies binnen de provincie Zuid-Holland per 1 juli 2010, zodat er één loket is ontstaan voor alle provinciale subsidies.²⁶

²⁰ Provincie Zuid-Holland (2008), Programma provincie nieuwe stijl (2008-2011)

²¹ Provincie Zuid-Holland (2011), Hoofdlijnenakkoord, p.25

²² Provincie Zuid-Holland (2011), Notitie bezuinigen op subsidie, p. 4

²³ Provincie Zuid-Holland (2011), Startnotitie Implementatie Rijksbreed Subsidiekader Zuid-Holland

²⁴ Provincie Zuid-Holland (2011), GS voorstel, PZH-2011-291778231

²⁵ Provincie Zuid-Holland (2010), Evaluatie Algemene subsidieverordening

²⁶ Provincie Zuid-Holland (2010), Evaluatie Algemene subsidieverordening

PS hebben veel aandacht voor provinciale subsidies en met name de verantwoording hierover. In november 2007 zijn GS door PS verzocht (via Motie 36) om meer inzicht te verschaffen in de subsidies die door de provincie zijn verstrekt. Als gevolg van de motie wordt een standaardbijlage aan de jaarrekening toegevoegd met daarin de verleende subsidies. Dit is voor het eerst gebeurd bij de Jaarrekening 2007.²⁷ In oktober 2008 is door PS Amendement 59 aangenomen dat in de Asv vastlegt dat GS jaarlijks inzicht verlenen aan PS over alle verleende subsidies. In de toelichting bij het amendement is aangegeven dat uit het overzicht tenminste zal moeten blijken in hoeverre subsidies hebben bijgedragen aan de door PS gestelde doelen en waarom de verleende subsidies het meest geëigende middel hiertoe zijn geweest.²⁸ Ook hebben PS aan GS de opdracht gegeven te onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor een openbaar subsidieregister (Motie 301). Bij de Jaarrekening 2010 is een openbaar overzicht uitgebracht wat aansluit bij Motie 36. Onderzocht zal worden of dit overzicht aangepast, dan wel aangevuld dient te worden als gevolg van Motie 301. In het najaar van 2011 zullen PS hierover worden geïnformeerd.²⁹ In de commissie B&M op 31 augustus 2011 is het behandelvoorstel over Motie 301 besproken. Uit de opmerkingen van de statenleden komt het belang van meer en beter inzicht in de verantwoording over subsidies naar voren. Met dit inzicht kunnen PS hun controlerende rol beter vervullen.³⁰ Ook de verantwoordelijk gedeputeerde heeft aangegeven zich te kunnen vinden in de groeiende vraag naar meer inzicht: *“Het geld van de overheid is het geld van de maatschappij. De overheid moet steeds meer en steeds gedetailleerder kunnen aangeven welke bijdrage dat levert aan de maatschappelijke doelen die zij beoogt. [...] De uitwerking van motie 301 (invoering van een openbaar subsidieregister) past bij die ontwikkeling. Het inzicht moet niet alleen voor PS worden vergroot, maar voor alle inwoners van Zuid-Holland.”*³¹

3.2 Aantal en omvang subsidies

In 2011 zijn er binnen de provincie Zuid-Holland 26 subsidieregelingen en 47 begrotingssubsidies. Het totaal van het subsidieplafond bedraagt bijna € 430 miljoen. Ter indicatie, dit is bijna 43% van de totale begrotingsomvang van 2011.³² In Bijlage A is een overzicht opgenomen van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies dat met medewerking van de ambtelijke organisatie is opgesteld door de Randstedelijke Rekenkamer. De figuren en tabellen in deze paragraaf zijn gebaseerd op dit overzicht.

In de begroting heeft de provincie een paragraaf subsidies opgenomen. Hierin staat aangegeven welke subsidieregelingen en begrotingssubsidies er zijn en wat het subsidieplafond is voor dat jaar. Ook heeft de provincie een overzicht gegeven van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies in de ‘Terugblik Collegeperiode 2007-2011’ uit december 2010. Hierin wordt naast de subsidieplafonds, ook aangegeven of met een subsidie invulling wordt gegeven aan een wettelijke of autonome taak en of het provinciale middelen betreft of middelen van derden (zie ook paragraaf 4.1). De Rekenkamer heeft het overzicht in Bijlage A geactualiseerd en uitgebreid met onder ander de instellingsdatum en gehouden of geplande evaluaties per subsidieregeling en begrotingsprogramma. Door de actualisatie zijn in het overzicht in Bijlage A meer subsidieregelingen opgenomen dan in de begroting 2011 staan. Voor drie subsidieregelingen geldt dat er geen plafond is vastgesteld, omdat de financiële dekking op een andere plek in de begroting is toegelicht (deze bedragen maken dus geen deel uit van het eerder genoemde totaal van € 430 miljoen). De ‘Subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland’ (nr. 22) valt bijvoorbeeld onder het ‘Meerjarenprogramma Provinciale Infrastructuur’ en is in de Begroting 2011 genoemd bij

---

²⁷ Provincie Zuid-Holland (2007), Motie 36

²⁸ Provincie Zuid-Holland (2008), Amendement 59

²⁹ Provincie Zuid-Holland (2011), Motie 301

³⁰ Provincie Zuid-Holland (2011), Verslag commissie B&M van 31 augustus 2011, pp. 3-11

³¹ Provincie Zuid-Holland (2011), Verslag commissie B&M van 31 augustus 2011, p. 6

³² Provincie Zuid-Holland (2010), Begroting 2011, totale lasten voor bestemming is € 1.006 mln.

begrotingprogramma 'Integrale Bereikbaarheid'.³³ De 'Tijdelijke verordening stimulering Voordelta' (nr. 16) is niet in de begroting opgenomen, omdat hiervoor in 2011 geen middelen beschikbaar zijn gesteld. De 'Subsidieregeling externe veiligheid 2011-2014 Zuid-Holland' (nr. 20) is ingesteld nadat de begroting werd vastgesteld.³⁴

Bevinding 1: De provincie Zuid-Holland beschikt over een overzicht van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies. Daar waar het overzicht niet compleet is, kan dit door de provincie worden verklaard.

3.2.1 Verdeling naar vorm/soort

In de Asv maakt de provincie Zuid-Holland onderscheid tussen vier subsidievormen:³⁵

1. boekjaarsubsidies
2. projectsubsidies
3. incidentele subsidies
4. begrotingssubsidies

Boekjaarsubsidies worden verstrekt voor activiteiten die behoren tot de kerntaken van de ontvanger. Deze subsidie wordt verstrekt voor één of meer boekjaren. 'Terreinbeheer door natuurbeschermingsorganisaties' is een voorbeeld van een boekjaarsubsidie.

Projectsubsidies worden verstrekt voor een afgebakende activiteit (of een geheel van activiteiten) die niet behoort tot de alledaagse bedrijfsvoering van de ontvanger. 'Soortenbeleid leefgebied' is een voorbeeld van een projectsubsidie.

Boekjaar- en projectsubsidies zijn altijd onderdeel van een subsidieregeling. GS hebben van PS de bevoegdheid gekregen om subsidieregelingen op te stellen. In deze subsidieregelingen staan specifieke bepalingen over de boekjaar- en projectsubsidies. Voor bovengenoemde voorbeelden geldt dat deze beide vallen onder de subsidieregeling 'Landelijk gebied Zuid-Holland' (nr. 8 in bijlage A).

Incidentele subsidies worden verstrekt in incidentele gevallen en worden niet verstrekt op basis van een wettelijk voorschrift dat regelt voor welke activiteiten subsidie kan worden verstrekt. Dit is één van de uitzonderingsgevallen die de Awb geeft.³⁶ Een voorbeeld is de subsidie aan 'De Zeetoren' in 2010.

Begrotingssubsidies worden verstrekt aan ontvangers waarvan in de begroting de naam en het maximale subsidiebedrag zijn opgenomen. Vaak zijn dit subsidies aan instellingen. De subsidie aan het 'Kunstgebouw' is hiervan een voorbeeld (nr. 64 in bijlage A).

In paragraaf 2.2 heeft de Rekenkamer, mede op basis van de Awb, een onderscheid gemaakt in de eis tot evalueren per soort subsidie. De Rekenkamer gaat uit van drie soorten. In Tabel 4 is aangegeven op welke wijze

³³ Provincie Zuid-Holland (2010), Begroting 2011, p. 66

³⁴ Provincie Zuid-Holland, e-mail ambtelijke organisatie, 27 oktober 2011

³⁵ Art. 2 Algemene subsidieverordening

³⁶ Art. 4:23 lid 3 d Awb

de vier subsidievormen van de provincie Zuid-Holland passen binnen de categorisering die de Rekenkamer heeft aangebracht.

Tabel 4 Indeling subsidies

Soort subsidie		Indeling volgens de provincie Zuid-Holland
1.	Subsidie op grond van een verordening	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie) (excl. cofinanciering aan Europese subsidie)
2.	Begrotingssubsidie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Begrotingssubsidie
3.	Anticiperende, incidentele en Europese subsidie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Incidentele subsidie ▪ Subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie) (indien. cofinanciering aan Europese subsidie)

De indeling in verschillende vormen die de provincie Zuid-Holland hanteert komt grotendeels overeen met de indeling zoals die in de Awb is opgenomen. Alleen bij de categorie 'subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie)' is een extra onderscheid aangebracht. Indien de subsidieregeling volledig is gericht op cofinanciering aan Europese subsidies is valt het onder de subsidiesoort 'Anticiperende, incidentele en Europese subsidie'.

In Tabel 5 is het aantal subsidieregelingen en begrotingssubsidies binnen de provincie Zuid-Holland weergegeven op basis van de gegevens uit de begroting 2011 en navraag bij de ambtelijke organisatie.³⁷ De boekjaar- en projectsubsidies zijn in de tabel ondergebracht bij de subsidieregelingen. Tevens is aangegeven wat de totale financiële omvang, de bijdrage van derden en de provinciale bijdrage is. De totale financiële omvang omvat de middelen van derden en de provinciale middelen. Bij middelen van derden kan gedacht worden aan rijksmiddelen, zoals doeluitkeringen voor jeugdzorg en verkeer & vervoer. Het gaat wel om middelen die via de provinciale begroting, dus onder verantwoordelijkheid van de provincie worden verstrekt. De in de tabel opgenomen bedragen gaan uit van de subsidieplafonds in 2011. Dit wil zeggen dat de genoemde bedragen niet per se uitgegeven hoeven te worden.

De incidentele subsidies zijn niet in de tabel opgenomen. Deze worden in incidentele gevallen verstrekt en zijn vooraf niet specifiek in de begroting genoemd. Incidentele subsidies dienen wel onder één van de begrotingsprogramma's te vallen en van daaruit ook gedekt te worden. Ter indicatie, in 2010 zijn 51 incidentele subsidies verstrekt met een totaal van € 13,4 miljoen. Ongeveer de helft van de incidentele subsidies is kleiner dan € 10.000. Drie subsidies bedragen meer dan € 1 miljoen.³⁸ Dit zijn de subsidies aan de gemeente Boskoop voor de aanleg van wegen,³⁹ de subsidies aan het waterschap Hollandse Delta voor de verwerving en inrichting van 35 hectare natte natuur⁴⁰ en de subsidie aan Keukenhof Holland voor restauratie van het landgoed.⁴¹

³⁷ Provincie Zuid-Holland, e-mail ambtelijke organisatie, 29 september 2011 en Provincie Zuid-Holland, e-mail ambtelijke organisatie, 5 oktober 2011

³⁸ Provincie Zuid-Holland (2007), Motie 36

³⁹ Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 15 december 2010

⁴⁰ Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 24 februari 2010

⁴¹ Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 27 januari 2010

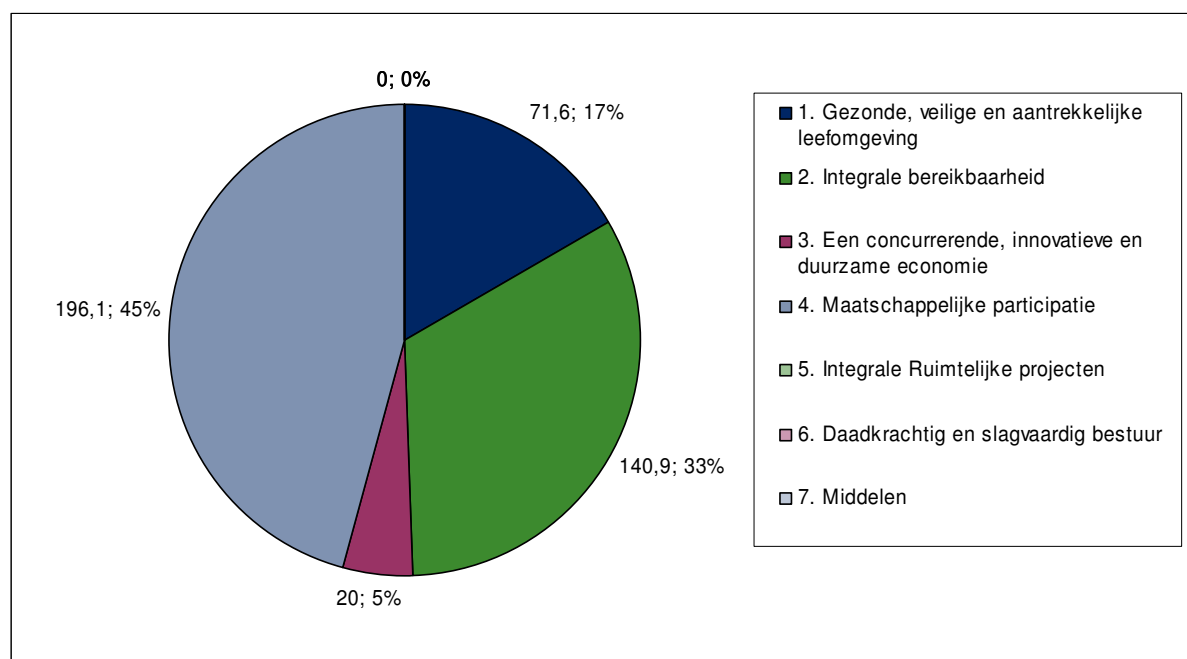
Tabel 5 Financiële omvang van de subsidievormen (bedrag x € mln.)

Subsidievorm	Aantal ⁴²	Subsidieplafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden
Subsidieregelingen	26	242,8	53,3 (22%)	189,5 (78%)
Begrotingssubsidies	47	185,9	62,5 (34%)	123,4 (66%)
Totaal		428,7	115,8 (27%)	312,9 (73%)

Van het totale subsidieplafond voor 2011 wordt 57% (€ 242,8 mln.) gevormd door subsidieplafonds van subsidieregelingen en 43% (€ 185,9 mln.) wordt gevormd door de subsidieplafonds van begrotingssubsidies. Het totale subsidieplafond voor 2011 wordt voor 73% gevormd uit bijdragen van derden. De provinciale bijdrage in het totale subsidieplafond voor subsidieregelingen (22%) is kleiner dan de provinciale bijdrage in het totale subsidieplafond voor begrotingssubsidies (34%).

3.2.2 Verdeling naar begrotingsprogramma

In Figuur 4 wordt per begrotingsprogramma de financiële omvang van de subsidies gepresenteerd. De provincie Zuid-Holland heeft zeven begrotingsprogramma's.

Figuur 4 Financiële omvang subsidies verdeeld naar begrotingsprogramma (bedrag x € mln.)

De begrotingsprogramma's '1. Integrale bereikbaarheid' en '4. Maatschappelijke participatie' hebben de hoogste subsidieplafonds. Bij eerst genoemde zorgt de doeluitkering verkeer en vervoer van het rijk (€ 130 mln.) voor het omvangrijke bedrag.⁴³ Bij laatstgenoemde zorgen met name de middelen voor instellingen binnen de jeugdzorg voor het hoge subsidieplafond.

⁴² De aantallen zijn niet op te tellen. Per subsidieregeling kunnen meerdere subsidieaanvragen worden ingediend, terwijl het per begrotingssubsidie om één aanvraag gaat.

⁴³ Navraag bij de provincie leert dat een deel (€ 17,5 mln.) van de doeluitkering verkeer en voer wordt ingezet als investering en niet als subsidies. De Rekenkamer heeft er voor gekozen om dit niet in het overzicht te verwerken, omdat uitgegaan is van de

Het begrotingsprogramma '6. Daadkrachtig en slagvaardig bestuur' kent één begrotingssubsidie (Vereniging Reddingsbrigades Nederland-KNBRD) ter hoogte van € 7.715. Dit is een dermate laag bedrag dat het wegvalt in de figuur. Bij de begrotingsprogramma's '5. Integrale Ruimtelijke projecten' en '7. Middelen' heeft de provincie geen subsidieregelingen en begrotingssubsidies.

In Tabel 6 is naast de totale financiële omvang ook de bijdrage van derden en de provinciale bijdrage per programma weergegeven.

Tabel 6 Financiële omvang subsidies verdeeld naar begrotingsprogramma (bedrag x € mln.)

Begrotingsprogramma	Subsidieplafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden
1. Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	71,6	16,1 (22%)	55,5 (78%)
2. Integrale bereikbaarheid	140,9	10,9 (8%)	130,0 (92%)
3. Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	20,0	17,5 (88%)	2,5 (13%)
4. Maatschappelijke participatie	196,1	71,3 (36%)	124,9 (64%)
5. Integrale Ruimtelijke projecten	0	0	0
6. Daadkrachtig en slagvaardig bestuur	0 ^a	0 (0%)	0 ^a (100%)
7. Middelen	0	0	0
Totaal	428,6	115,8 (27%)	312,9 (73%)

^a Totaal bedrag is € 7.715.

Als gekeken wordt naar de bijdragen van de provincie, dan valt op dat het begrotingsprogramma '4. Maatschappelijke participatie' verreweg het grootste deel van de provinciale middelen (€ 71,3 mln.) omvat. De begrotingsprogramma's '1. Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving', '2. Integrale bereikbaarheid' en '3. Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie' omvatten samen de overige 38% van de provinciale middelen. De bijdrage van derden is voornamelijk groot bij de begrotingsprogramma's '2. Integrale bereikbaarheid' en '4. Maatschappelijke participatie'.

3.2.3 Verdeling naar taak (wettelijk of autonoom)

De provincie onderscheidt drie soorten taken:⁴⁴

- Verplichte wettelijke taken, de provincie moet deze taken, die in de wet staan, uitvoeren. Een voorbeeld is de begrotingssubsidie aan 'Stichting Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland' (zie nr. 43 in Bijlage A).
- Facultatieve wettelijke taken, dit zijn in de wet opgenomen taken waarbij de provincie de keuzevrijheid heeft om deze uit te voeren. Een voorbeeld is de subsidieregeling 'Realisatie aardgasvulpunten Zuid-Holland' (zie nr. 14 in Bijlage A).
- Autonome taken, de provincie kiest zelfstandig om deze taken uit te voeren. De subsidieregeling 'Molens Zuid-Holland' is hiervan een voorbeeld (zie nr. 2 in Bijlage A).

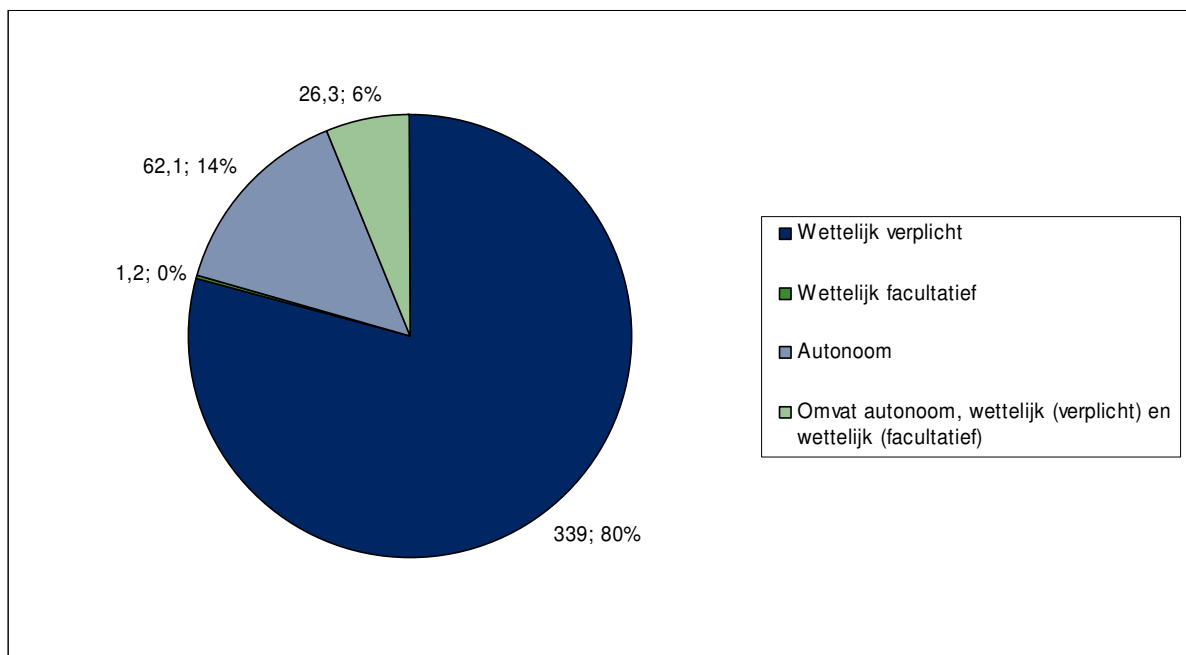
In Figuur 5 is een overzicht gegeven van de totale financiële omvang van de subsidieregelingen en begrotingssubsidies ingedeeld naar taak.

---

subsidieplafonds die de provincie heeft opgegeven en omdat voor de andere subsidies deze specifieke navraag niet heeft plaatsgevonden. Aanpassing van één subsidieplafond zou wel deze schijn kunnen wekken. Provincie Zuid-Holland, feitelijk wederhoor, 20 december 2011 & provincie Zuid-Holland, e-mail, 29 december 2011.

⁴⁴ Provincie Zuid-Holland (2010), Terugblik collegeperiode 2007-2011, bijlage 3

Figuur 5. Financiële omvang subsidies verdeeld naar taak (bedrag x € mln.)

Verreweg het grootste deel (€ 339 mln.) van het totale subsidieplafond wordt toegekend aan subsidieregelingen en begrotingssubsidies die betrekking hebben op wettelijk verplichte taken. Bij de autonome taken gaat het om € 62,1 miljoen. Bij één subsidieregeling, de 'Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland' worden subsidies ingezet voor autonome, wettelijk (verplichte) en wettelijk (facultatieve) taken.

In de 'Terugblik Collegeperiode 2007-2011' heeft de provincie een overzicht gemaakt hoe de middelen zijn verdeeld naar taak en welk deel van de subsidieplafonds provinciale middelen betreffen. In Tabel 7 is een geactualiseerd overzicht weergegeven.

Tabel 7 Financiële omvang subsidies verdeeld naar taak (bedrag x € mln.)

Aard van de taak	Subsidieplafond 2011	Bijdragen provincie	Bijdragen derden
Wettelijk verplicht	339,0	44,7 (13%)	294,3 (87%)
Wettelijk facultatief	1,2	0 (0%)	1,2 (100%)
Autonoom	62,1	59,6 (96%)	2,5 (4%)
Omvat autonoom, wettelijk (verplicht) en wettelijk (facultatief)	26,3	11,5 (44%)	14,9 (56%)
Totaal	428,6	115,8 (27,0 %)	312,9 (73,0 %)

Van het totale subsidieplafond voor wettelijk verplichte taken komt het overgrote deel uit bijdragen van derden (87%). Daarentegen gaat het bij de autonome taken voornamelijk om provinciale middelen (96%) en is er slechts in één geval sprake van een bijdrage van derden. Dit is het geval bij de 'Subsidieregeling herstructurering / ontwikkeling en planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland'.

Samenvatting

In 2011 stelt de provincie Zuid-Holland in totaal bijna € 429 miljoen beschikbaar aan subsidies. Dit is bijna 43% van de totale begrotingsomvang (€ 1.006 mln.) van de provincie Zuid-Holland. Van het totale subsidieplafond 2011 bestaat het grootste deel uit bijdragen van derden (€ 313 mln.). De bijdragen van derden hebben voornamelijk betrekking op de begrotingsprogramma's 2. Integrale bereikbaarheid, waarvoor het Rijk € 130 miljoen bijdraagt en 4. Maatschappelijke participatie, waarvan de bijdrage van derden bijna € 125 miljoen is. Daarnaast geldt dat het grootste deel van het totale subsidieplafond (€ 339 mln.) wordt toegekend aan subsidies die betrekking hebben op wettelijke taken. Bij autonome taken gaat het om een bedrag van € 62 miljoen en bij gecombineerde wettelijke en autonome taken om ruim € 26 miljoen.

HOOFDSTUK 4

Evaluaties subsidies

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op de eisen die de provincie eventueel heeft opgesteld over het evalueren van subsidies. Vervolgens beoordelen we in hoeverre de subsidies zijn of worden geëvalueerd en wat de kwaliteit van de beschikbare evaluaties is. Dit is gebaseerd op het overzicht van de evaluaties van subsidies in bijlage B van dit rapport.

4.1 Provinciespecifieke eisen evalueren subsidies

Inzicht in de doeltreffendheid van subsidieregelingen kan verkregen worden door het uitvoeren van evaluaties. De provincie Zuid-Holland heeft in algemene zin aandacht voor het evalueren van beleid. Dit blijkt onder andere uit de documenten 'Beleidsleren voor meer maatschappelijk resultaat' (2007) en 'Gouden spelregels' (2010). Eén van de aanbevelingen uit het eerste genoemde rapport is dat er meer aandacht moet worden besteed aan de beleidseffecten en aan de effectiviteit van instrumenten.⁴⁵ In laatstgenoemde document is aangegeven dat de provincie een evaluatie moet uitvoeren van oud beleid voordat nieuw beleid wordt opgesteld.⁴⁶

Specifieke regels voor het nagaan van de doeltreffendheid van subsidies zijn terug te vinden in de 'Algemene subsidieverordening' (Asv) van de provincie. De provincie Zuid-Holland heeft een specifieke bepaling voor de evaluatie van subsidieregelingen opgenomen: "...ten minste eenmaal in de vier jaren voor het einde van het jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor Provinciale Staten [wordt] een verslag gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies".⁴⁷ Het verslag dient voorafgaand aan publicatie voorgelegd te worden aan PS. Deze bepaling in de Asv is daarmee strenger dan de bepaling in de Awb die voorschrijft dat een dergelijk verslag eens per vijf jaar moet worden opgesteld (zie paragraaf 2.2).

In hetzelfde artikel is ook opgenomen dat: "... Gedeputeerde Staten twee jaar na de verkiezingen voor Provinciale Staten een tussentijdsverslag op hoofdlijnen over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies voor[leggen] aan Provinciale Staten".

In de 'Terugblik Collegeperiode 2007-2011' uit december 2010 is specifieke aandacht voor subsidies. In de bijlage van deze terugblik worden overzichten gegeven van de subsidieplafonds waarbij ook aandacht is voor de dekking daarvan (provinciale middelen en bijdragen derden) en de soort taak (verplicht, facultatief of autonoom).⁴⁸ Dit betreft echter geen verslag over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies, zoals in de Asv van de provincie is opgenomen.

---

⁴⁵ B&A Groep (2007), Beleidsleren voor meer maatschappelijk resultaat, Naar verbetering van monitoring en evaluatie van beleid van de provincie Zuid-Holland

⁴⁶ Provincie Zuid-Holland (2010), Gouden spelregels proces beleidsontwikkeling

⁴⁷ Art. 25 Algemene subsidieverordening

⁴⁸ Provincie Zuid-Holland (2010), Terugblik collegeperiode 2007-2011

Bevinding 2: De provincie Zuid-Holland heeft in de Algemene subsidieverordening specifieke bepalingen opgenomen voor het evalueren van subsidies. De provincie voldoet echter onvoldoende aan haar eis dat ten minste eenmaal in de vier jaren voor het einde van het jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor PS een verslag wordt gepubliceerd over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies.

4.2 Beoordelen evaluaties subsidies

4.2.1 *Beoordeling aantal evaluaties subsidies*

Voor de beoordeling van de evaluaties van de subsidies in de provincie Zuid-Holland is de Rekenkamer nagegaan welke evaluaties zijn uitgevoerd met betrekking tot de doeltreffendheid van de huidige subsidies. Vervolgens is beoordeeld in hoeverre de provincie met deze evaluaties heeft voldaan aan de verplichting om tenminste eens per vijf jaar te evalueren. Dit is ook nagegaan voor de subsidies waarvan de Rekenkamer het wenselijk vindt dat ze zijn geëvalueerd.

In totaal heeft de Rekenkamer tien rapportages ontvangen of uit het stateninformatiesysteem opgevraagd. In drie gevallen betrof het geen evaluatie naar de doeltreffendheid van de subsidieregeling. Deze rapportages zijn daarom ook niet door de Rekenkamer als zodanig beoordeeld.⁴⁹ In Tabel 8 is een overzicht opgenomen van de zeven evaluaties die zijn beoordeeld op de doeltreffendheid. Daarbij is aangegeven op welke subsidieregelingen en begrotingssubsidies de evaluaties betrekking hebben en wat het jaar van de evaluatie is.

---

⁴⁹ Het rapport 'Zuidvleugel, de topregio van Nederland' is een adviesrapport hoe de provincie Zuid-Holland het economisch potentieel van de 'Zuidvleugel' beter kan benutten. Doel van de 'Evaluatie Onderzoek Rolverdeling in het kader van de WMO' is om meer inzicht te verkrijgen in de rolverdeling tussen de verschillende actoren op het terrein van de WMO. De 'Tussenevaluatie van de Samenwerkingsovereenkomst Milieuwethandhaving Zuid-Holland 2007-2011' richt zich op de structuur van de handhaving, waarbij wordt gesteld dat samenwerking bij toezicht en handhaving steeds meer vanzelfsprekend is geworden. Voor alle drie de rapportages betreft het geen evaluatie naar de doeltreffendheid van de subsidieregeling.

Tabel 8 Beoordeelde evaluaties van huidige subsidies

Nr.	Evaluatie	Subsidie (nr. in overzicht Bijlage A)	Jaar van evaluatie
1	Evaluatie 'Fietsplan 2001'	▪ Subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland (nr. 22)	2006
2	Evaluatie Voordelta	▪ Verordening Stimulering Voordelta (nr. 16)	2009
3	Voortgangsrapportage versterking en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland	▪ Subsidieverordening Dijkversterking, beheer en onderhoud primaire waterkeringen (nr. 21)	2009
4	Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland	▪ Subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland (nr. 25) ▪ RPA Haaglanden (nr. 39) ▪ RPA RijnGouwe (nr. 40) ▪ RPA Rijnmond (nr. 41)	2010
5	Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland	▪ Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap Zuid-Holland (nr. 7) ▪ Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland (nr. 8) ▪ Subsidieregeling Natuur- en landschapsbeheer Zuid-Holland (nr. 10)	2010
6	Eindrapportage Ruimte voor Economie	▪ Subsidieregeling herstructurering/ontwikkeling en planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland (nr. 6)	2011
7	Stichting Zorgbelang Zuid-Holland - Een vooronderzoek	▪ Stichting Zorgbelang (nr. 56)	2011

De zeven evaluaties die door de Rekenkamer zijn beoordeeld op doeltreffendheid omvatten de evaluaties van acht subsidieregelingen en vier begrotingssubsidies.

In paragraaf 2.2 is uitgelegd welke subsidies geëvalueerd moeten worden en voor welke subsidies dit gewenst is. In Tabel 9 is de indeling van paragraaf 2.2 gekoppeld aan de provinciale indeling van subsidies. Hierbij is inzichtelijk gemaakt in hoeverre het verplicht is om een subsidie te evalueren, voor welke subsidies de Rekenkamer dit gewenst vindt en voor welke subsidies het niet verplicht is.

Tabel 9 Verplichting tot evalueren van subsidies van de provincie Zuid-Holland

Indeling volgens Awb		Indeling volgens provincie	Evaluatie	Totaal aantal	Totale subsidieplafond 2011 (x € 1 mln.)
1.	Subsidie op grond van een verordening	▪ Subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie) (excl. cofinanciering aan Europese subsidie)	Verplicht (tenminste 1x per 5 jaar)	25	240,3
2.	Begrotingssubsidie	▪ Begrotingssubsidie	Wenselijk (tenminste 1x per 5 jaar)	47	185,9
3.	Anticiperende, incidentele en Europese subsidie	▪ Incidentele subsidie ▪ Subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie) (indien. cofinanciering aan Europese subsidie)	Niet verplicht	1	2,5
Totaal					428,7

Voor bijna alle subsidieregelingen in de provincie Zuid-Holland geldt een evaluatieplicht. Uitzondering is de 'Subsidieregeling cofinanciering operationeel programma landsdeel west', want daar is sprake van cofinanciering van Europese subsidie. Voor de begrotingssubsidies die de provincie Zuid-Holland verstrekt, acht de Rekenkamer evaluatie eens in de vijf jaar wenselijk.

Aangezien een termijn van vijf jaar wordt aangehouden voor de verplichting of wenselijkheid van evalueren, heeft de Rekenkamer een verder onderscheid aangebracht tussen subsidies die al tenminste vijf jaar bestaan (Tabel 10) en subsidies die nog geen vijf jaar bestaan (Tabel 11). Voor de laatste categorie kan een evaluatie weliswaar verplicht of wenselijk zijn, maar dat is op dit moment (eind 2011) nog niet actueel.

In Tabel 10 is aangegeven hoeveel subsidieregelingen en begrotingssubsidies, die langer dan vijf jaar bestaan, zijn geëvalueerd. Dit overzicht is gebaseerd op de beoordelingen van de evaluaties van subsidies die zijn opgenomen in Bijlage B. In onderstaande tabel zijn incidentele subsidies en subsidies die Europese subsidie cofinancieren niet meegenomen.

Tabel 10   **Overzicht van het totaal aantal geëvalueerde subsidies >5 jaar (bedrag x € mln.)**

Soort	Aantal	Subsidieplafond 2011	Aantal geëvalueerd (% van totaal)	Subsidieplafond 2011 geëvalueerd (% van totaal)
<i>1. Subsidie op grond van een verordening - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) verplicht</i>				
Subsidieregelingen excl. cofinanciering aan Europese subsidie ^a	18 van 25	211,3	7 (39%)	52,2 (25%)
<i>2. Begrotingssubsidie - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) wenselijk</i>				
Begrotingssubsidies	39 van 47	178,6	4 (10%)	3,6 (2%)
Totaal		390		55,8 (14%)

a) De Rekenkamer merkt op dat vanuit de 'Subsidieregeling Landelijk Gebied' ook cofinanciering aan Europese subsidies wordt gegeven. Er is gekozen om dit niet verder uit te splitsen, omdat subsidies elkaar soms overlappen. Daarbij wordt in de evaluatie niet de gehele regeling geëvalueerd. Ook hier is ervoor gekozen om dit niet uit te splitsen.

Voor 18 subsidieregelingen geldt dat deze door de provincie geëvalueerd zouden moeten zijn op basis van de Awb.⁵⁰ Deze regelingen bestonden namelijk al (in soortgelijke vorm) voor 1 januari 2007. Van de 18 regelingen zijn er zeven geëvalueerd. Dit is bijna 40% van het aantal subsidieregelingen die langer dan vijf jaar bestaan. Als het totaal van de subsidieplafonds van de geëvalueerde subsidieregelingen die langer dan vijf jaar bestaan wordt afgezet tegen het totaal van de subsidieplafonds van de regelingen die langer dan vijf jaar bestaan valt op dat het percentage kleiner is, namelijk 25%.

In totaal zijn er 39 begrotingssubsidies die al (in soortgelijke vorm) voor 1 januari 2007 bestonden. Alhoewel deze subsidies op basis van de Awb⁵¹ niet geëvalueerd hoeven te worden, acht de Rekenkamer dit wel wenselijk. In totaal is 10% van de begrotingssubsidies die al langer dan vijf jaar bestaan geëvalueerd. Het totaal van de subsidieplafonds van deze 4 begrotingssubsidies, afgezet tegen het totaal van de plafonds van de 39 begrotingssubsidies die langer bestaan dan vijf jaar is procentueel gezien kleiner, namelijk 2%.

⁵⁰ Art. 4:24 Algemene wet bestuursrecht

⁵¹ Art. 4:24 Algemene wet bestuursrecht

Tabel 11 toont het aantal evaluaties van subsidieregelingen en begrotingssubsidies die korter dan vijf jaar bestaan. Deze hadden nog niet geëvalueerd hoeven te zijn.

Tabel 11   **Overzicht van het totaal aantal geëvalueerde subsidies <5 jaar (bedrag x € mln.)**

Soort	Aantal	Subsidieplafond 2011	Aantal geëvalueerd (% van totaal)	Subsidieplafond 2011 geëvalueerd (% van totaal)
<i>1. Subsidie op grond van een verordening - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) verplicht</i>				
Subsidieregelingen excl. cofinanciering aan Europese subsidie	7 van 25	28,9	1 (14%)	0
<i>2. Begrotingssubsidie - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) wenselijk</i>				
Begrotingssubsidies	8 van 47	7,3	0	0
Totaal		36,2		0

Eén van de zeven subsidieregelingen die korter dan vijf jaar bestaan, is geëvalueerd. De provincie voldoet hiermee al aan de eis uit de Awb.⁵² Het gaat om de 'Verordening Stimulering Voordelta' (het subsidieplafond 2011 voor deze regeling is € 0). De acht begrotingssubsidies die korter dan vijf jaar bestaan, zijn niet geëvalueerd.

4.2.2 Beoordeling kwaliteit van de evaluaties

De Rekenkamer is nagegaan in hoeverre de evaluaties van de subsidie(s) voldoen aan de kwaliteitseisen die we in paragraaf 2.3 hebben beschreven:

- Kwaliteitseis 1. Er wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie. Hiervoor zijn we nagegaan of over de beoogde en de behaalde prestaties wordt gerapporteerd.
- Kwaliteitseis 2. Er wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie. Hiervoor zijn we nagegaan of over de beoogde en de bereikte doelen wordt gerapporteerd.
- Kwaliteitseis 3. Het is aannemelijk gemaakt dat doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie.

Tabel 12 toont de kwaliteit van de subsidies die langer dan vijf jaar bestaan. Tabel 13 toont de kwaliteit van de subsidies die korter dan vijf jaar bestaan. De beoordeling van de afzonderlijke evaluaties is terug te vinden in bijlage B.

Tabel 12   **Kwaliteit van evaluaties van subsidies >5 jaar (bedrag x € mln.)**

Subsidie		Eis 1 Behaalde prestaties	Eis 2 Bereikte doelen	Eis 3 Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
<i>1. Subsidie op grond van een verordening - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) verplicht</i>				
Subsidieregelingen	Aantal	6 van 7 (86%)	2 van 7 (29%)	2 van 7 (29%)
	Financiële omvang	52,2 van 52,2 (100%)	0,9 van 52,2 (2%)	0,9 van 52,2 (2%)
<i>2. Begrotingssubsidie - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) wenselijk</i>				
Begrotingssubsidies	Aantal	4 van 4 (100%)	3 van 4 (75%)	3 van 4 (75%)
	Financiële omvang	3,6 van 3,6 (100%)	0,3 van 3,6 (8%)	0,3 van 3,6 (8%)

⁵² Art. 4:24 Algemene wet bestuursrecht

Bij twee van de zeven subsidieregelingen (29%) die zijn geëvalueerd, is voldaan aan alle drie de eisen die de Rekenkamer aan een evaluatie heeft gesteld. Dit betreffen de 'Subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland' en de 'Subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland'. Naast genoemde subsidieregelingen voldoen er nog vier evaluaties van subsidieregelingen aan de eerste gestelde eis. In één geval is aan geen van de gestelde eisen voldaan.

Gekeken naar de omvang van de twee subsidieregelingen die voldoen aan alle drie de eisen in relatie tot alle acht geëvalueerde subsidieregelingen valt op dat het aandeel relatief kleiner is, namelijk 2%. Bij de subsidieregelingen die voldoen aan de eerste eis ligt het percentage bij de omvang juist hoger. Dit komt omdat bij de subsidieregeling die aan geen van de gestelde eisen voldoet het plafond voor 2011 € 0 is.

Voor de evaluaties van de begrotingssubsidies geldt dat drie van vier evaluaties aan alle drie gestelde eisen voldoen. Het gaat hier om de RPA Haaglanden, RPA RijnGouwe en RPA Rijnmond. De evaluatie van 'Stichting Zorgbelang Zuid-Holland' voldoet alleen aan de eerste gestelde eis, namelijk dat er gerapporteerd wordt over de behaalde prestaties.

Het totaal van de subsidieplafonds van de vier geëvalueerde begrotingssubsidies wordt met name gevormd door het subsidieplafond van 'Stichting Zorgbelang Zuid-Holland'. Hierdoor komt het dat de percentages bij de omvang van de eisen twee en drie een stuk lager liggen dan de percentages bij de aantallen.

Tabel 13 Kwaliteit van evaluaties van subsidies <5 jaar (bedrag x € mln.)

Subsidie		Eis 1 Behaalde prestaties	Eis 2 Bereikte doelen	Eis 3 Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
<i>1. Subsidie op grond van een verordening - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) verplicht</i>				
Subsidieregelingen	aantal	1 van 1 (100%)	0	0
	Financiële omvang	0 van 0 (geen budget voor 2011)	0	0
<i>2. Begrotingssubsidie - evaluatie (tenminste 1 x per 5 jaar) wenselijk</i>				
Begrotingssubsidies	aantal	-	-	-
	Financiële omvang	-	-	-

De provincie heeft in 2009 de 'Verordening Stimulering Voordelta' geëvalueerd. In de evaluatie wordt voor wat betreft doeltreffendheid alleen aandacht besteed aan het behalen van de prestaties. Het subsidieplafond 2011 voor deze regeling is € 0; er is dus geen budget beschikbaar gesteld.

Aantal geplande evaluaties van subsidies

Naast de gehouden evaluaties heeft de provincie een aantal evaluaties van subsidieregelingen aangekondigd. Zo zullen de 'Subsidieregeling Structurele activiteiten milieuorganisaties Zuid-Holland' in 2011⁵³, de 'Subsidieregeling Themajaar cultuur 2011 Kinderdijk en de Zuid-Hollandse Molens' in 2012 en de 'Subsidieregeling Clusterprojecten Zuid-Holland' in 2013 worden geëvalueerd.⁵⁴

⁵³ Op het moment van schrijven was de evaluatie nog niet gepubliceerd.

⁵⁴ Provincie Zuid-Holland, e-mail ambtelijke organisatie 5 oktober 2011 en Art. 7 Subsidieregeling structurele activiteiten milieuorganisaties Zuid-Holland.

Ook staan drie evaluaties van een beleidsveld gepland, waarvan subsidieregelingen onderdeel van uitmaken. Dit geldt voor bodemsanering en molenbeleid in 2012 en externe veiligheid in 2012 of 2013.⁵⁵

Bevinding 3: De provincie heeft slechts een deel van de subsidies die langer dan vijf jaar bestaan, geëvalueerd. Van de wettelijk verplicht te evalueren subsidies is 39% in aantal en 25% naar financiële omvang geëvalueerd. Van de subsidies waarvoor het volgens de Rekenkamer wenselijk is dat ze binnen vijf jaar zijn geëvalueerd is dat bij 10% in aantal en 2% naar financiële omvang gebeurd.

Twee van de zeven wettelijk verplichte evaluaties van subsidieregelingen voldoen aan alle door de Rekenkamer gestelde eisen. Bij vier van deze evaluaties voldoet de evaluatie alleen aan de eis om te rapporteren over het behalen van de prestaties van de subsidie. Deze evaluaties gaan niet in op het bereiken van de doelen, waardoor ook niet aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt door het behalen van de prestaties. Bij één evaluatie van een subsidieregeling is aan geen van de gestelde eisen voldaan.

Bij drie van de vier evaluaties van begrotingssubsidies is voldaan aan alle eisen die de Rekenkamer heeft gesteld. De evaluatie van één begrotingssubsidie gaat niet in op het bereiken van de doelen, waardoor ook niet aannemelijk is gemaakt dat de doelen zijn bereikt door het behalen van de prestaties.

Bij de enige evaluatie van een subsidieregeling die korter dan vijf jaar bestaat, is alleen gerapporteerd over de behaalde prestaties.

Naast de gehouden evaluaties heeft de provincie drie evaluaties van subsidieregelingen gepland staan. Daarnaast staan drie evaluaties gepland van een beleidsveld, waar subsidieregelingen onderdeel van uitmaken.

---

⁵⁵ Provincie Zuid-Holland (2010), Programma Herontwikkeling Gasfabrieksterreinen Provincie Zuid-Holland Actualisatie 2010; Provincie Zuid-Holland, e-mail ambtelijke organisatie 23 september 2011 en Provincie Zuid-Holland (2010), Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2011-2014

HOOFDSTUK 5

Provincievergelijking

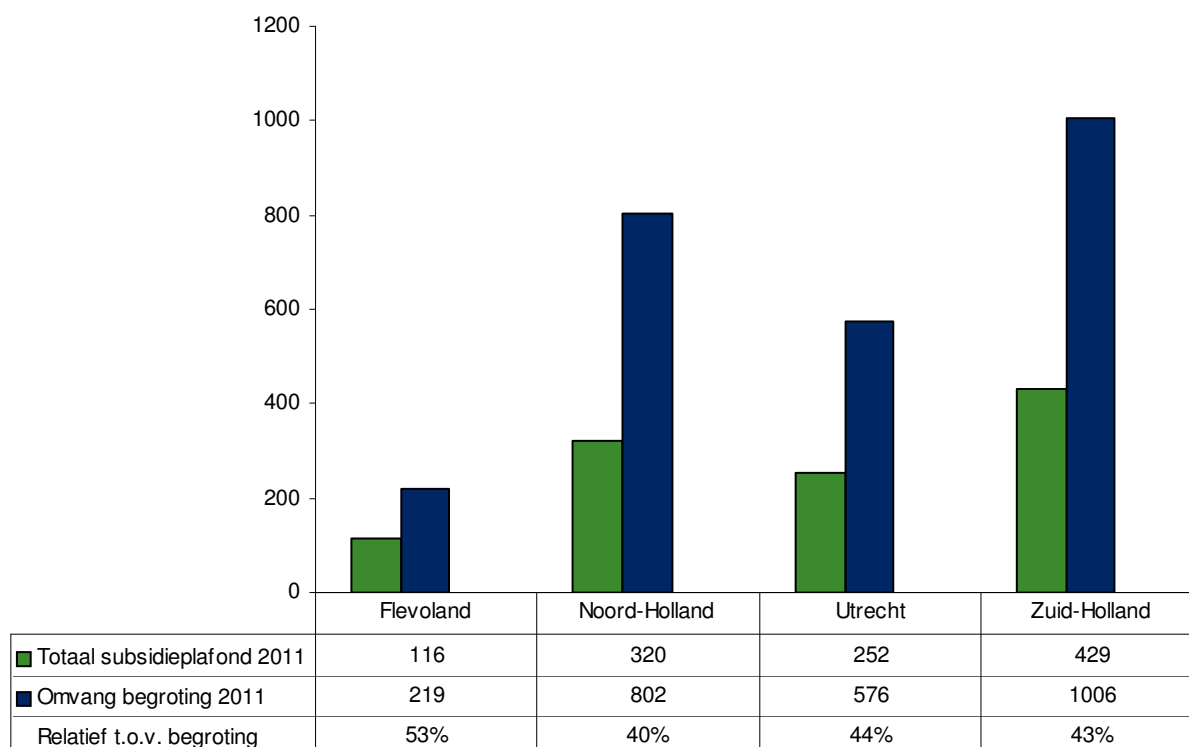
Dit hoofdstuk begint met een vergelijking van de subsidies van de vier Randstedelijke provincies. Hierna wordt ingegaan op de evaluaties van subsidies en de kwaliteit daarvan.

5.1 Vergelijking omvang, bijdrage en taak

In deze paragraaf zijn vergelijkingen gemaakt tussen de provincies. Vergeleken zijn de totale omvang van de subsidieplafonds 2011, de aanwezigheid van een overzicht subsidies, het aandeel van de provinciale middelen in de totale omvang van de subsidieplafonds en de verdeling naar soort taak (autonoom/wettelijk).

5.1.1 Vergelijking omvang subsidies

De totale omvang van alle subsidieplafonds in 2011 per provincie is weergegeven in Figuur 6. Hierbij is ook de omvang in relatie tot de begrotingsomvang weergegeven.

Figuur 6 Vergelijking omvang subsidies (bedragen in € mln.)

De financiële omvang van subsidies in absolute bedragen in 2011 is het grootst bij de provincie Zuid-Holland (€ 429 mln.) en het kleinst bij de provincie Flevoland (€ 116 mln.).

Relatief gezien is de omvang van de subsidies van de provincie Noord-Holland het kleinst met 40% ten opzichte van de begrotingsomvang en is de omvang van Flevoland het grootst, namelijk 53%.

5.1.2 Vergelijking overzicht subsidieregeling

Om na te gaan wanneer een subsidie geëvalueerd moet worden, is het noodzakelijk dat de provincies een overzicht van alle vigerende subsidies voorhanden hebben. De Rekenkamer heeft als eis opgenomen dat de provincies beschikken over een volledig overzicht van de huidige subsidies. Want als de soort subsidie en de startdata van de subsidies bekend zijn kan door middel van zo'n overzicht worden nagegaan of een subsidie geëvalueerd moet worden. In Tabel 14 is aangegeven of de provincies beschikten over een overzicht met alle subsidies.

Tabel 14 Vergelijking overzicht subsidies

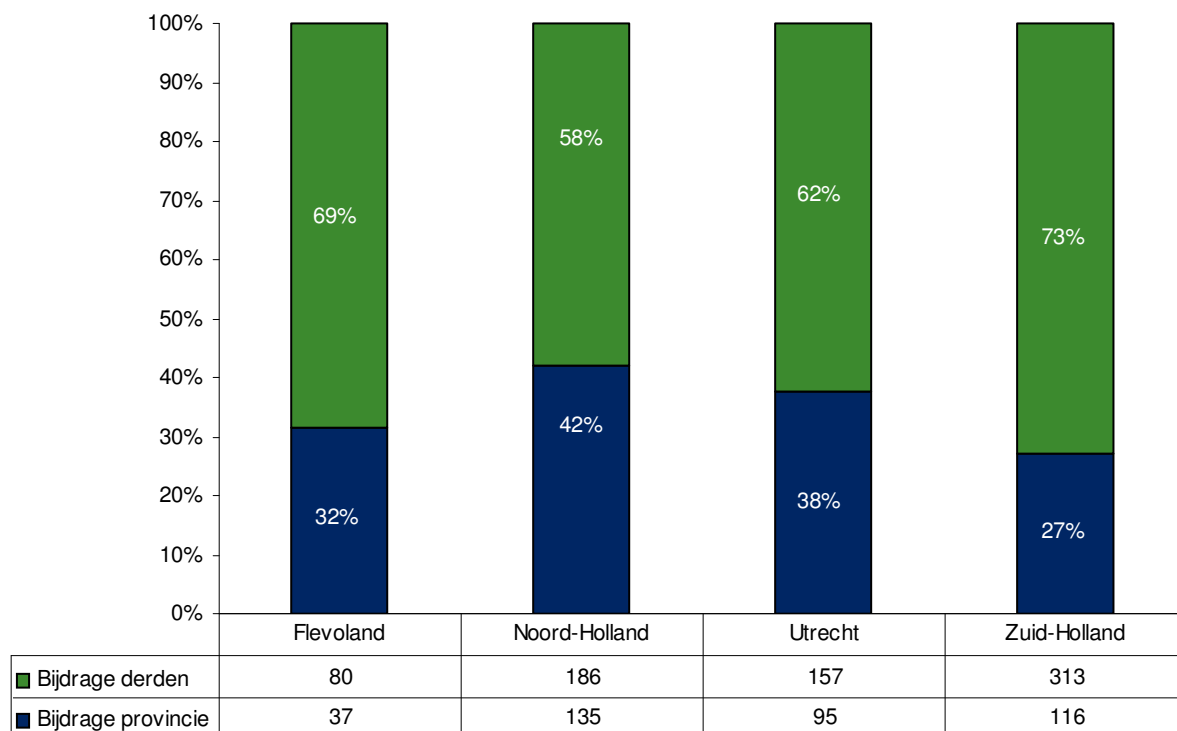
	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Aanwezigheid volledig overzicht subsidies	Nee	Nee	Nee	Ja

De provincie Zuid-Holland beschikte als enige over een overzicht van de huidige subsidies. De provincies Flevoland, Noord-Holland en Utrecht beschikten niet over een volledig overzicht van de huidige subsidies en voldoen dus niet aan de eis die door de Rekenkamer is gesteld.

De Rekenkamer heeft met medewerking van de ambtelijke organisaties van de provincies Flevoland, Noord-Holland en Utrecht zo'n overzicht opgesteld. Het kostte de ambtelijke organisaties veel moeite om de benodigde gegevens te verzamelen. De gegevens waren niet direct voorhanden en moesten door verschillende (beleids-)afdelingen worden opgezocht en aangeleverd. Over de opgestelde overzichten voor deze drie provincies is niet met zekerheid te zeggen dat ze volledig zijn. Voor Flevoland geldt dat van activiteiten en projecten niet altijd zichtbaar is dat zij met subsidie worden uitgevoerd. Bij Noord-Holland en Utrecht heeft het te maken met eerder ontvangen overzichten waarin subsidies ontbraken. Het overzicht van de subsidies bij de provincie Zuid-Holland is ten behoeve van dit onderzoek geactualiseerd en uitgebreid. Door deze actualisatie zijn in het overzicht van dit onderzoek meer subsidies opgenomen dan in het overzicht van de provincie. Dit kan door de provincie worden verklaard.

5.1.3 Vergelijking bijdrage provincie en derden

In Figuur 7 is per provincie onderscheid gemaakt tussen provinciale middelen en middelen van derden. Bij middelen van derden kan gedacht worden aan rijksmiddelen, zoals doeluitkeringen voor jeugdzorg en verkeer & vervoer.

Figuur 7 Vergelijking bijdrage subsidies (bedragen in € mln.)

Bij alle provincies is de bijdrage van de provincie kleiner dan de bijdrage van derden. Bij Noord-Holland is het percentage dat de provincie bijdraagt het grootst, namelijk 42%. Bij Zuid-Holland is het aandeel van de eigen bijdrage slechts 27% van de totale omvang. Structurele en incidentele subsidies worden in iedere provincie voornamelijk met provinciale middelen gefinancierd. De grootste verschillen doen zich voor bij subsidies die op grond van de Algemene subsidieverordening zijn verstrekt. Zo draagt Noord-Holland hieraan relatief gezien veel bij, namelijk 62%, terwijl Zuid-Holland 22% bijdraagt.

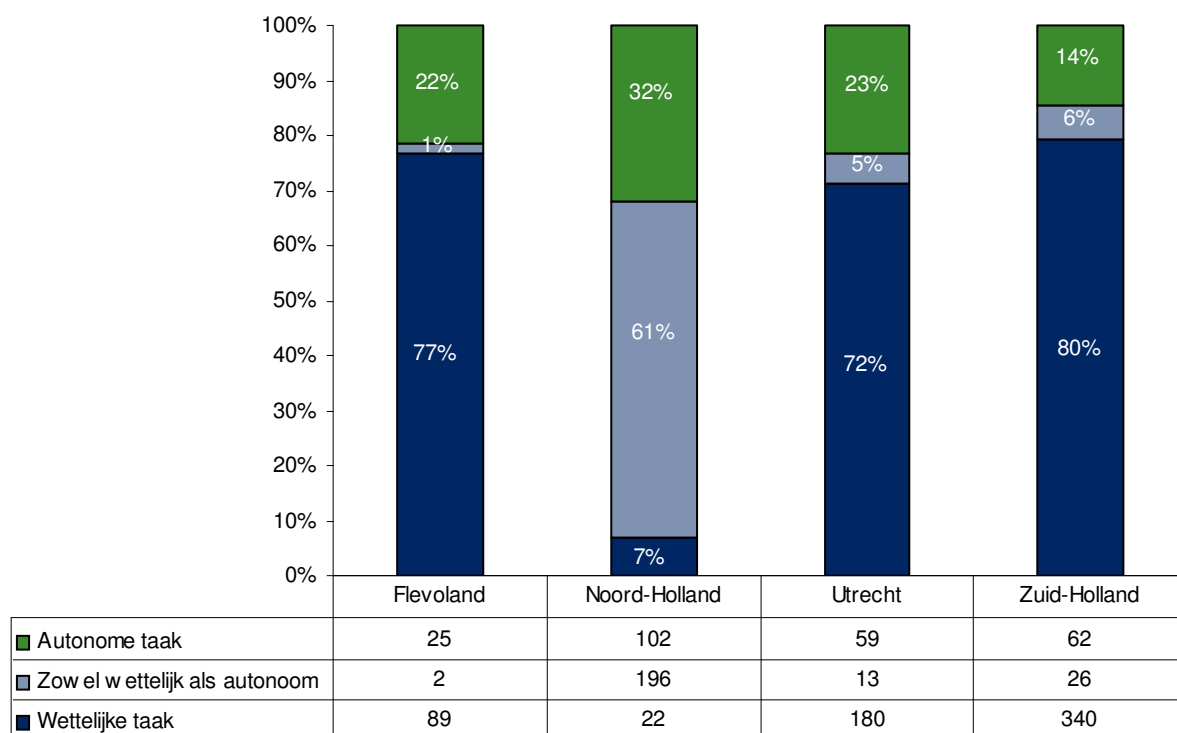
5.1.4 **Vergelijking taak subsidies**

De provincie is niet altijd vrij om zelf te bepalen welke taken ze wel of niet wil uitvoeren. Het onderscheid tussen de autonome en wettelijke taken is hieronder toegelicht.

Wettelijk: Vanuit de wet bestaat de verplichting om een taak uit te voeren. Het budget hiervoor kan uit specifieke doeluitkeringen komen, zoals voor jeugdzorg. Er kan ook een verplichting zijn, waarbij de middelen uit het provinciefonds moeten komen, dit is het geval voor de regionale omroep. De omvang van het budget hoeft niet wettelijk bepaald te zijn.

Autonoom: Taken die de provincie zelfstandig uitvoert, zonder wettelijke verplichting of facultatieve taakstelling. Subsidies voor cultuur zijn hiervan een voorbeeld.

Bij Zuid-Holland is de wettelijke taak nog uitgesplitst naar verplicht wettelijke taken en facultatief wettelijke taken. Dit onderscheid is bij deze provincievergelijking weggelaten. In Figuur 8 is weergegeven wat per provincie de omvang van de subsidies is, verdeeld naar taak. In sommige gevallen geeft de provincie aan dat de subsidie betrekking heeft op zowel wettelijke als autonome taken.

Figuur 8 Financiële omvang subsidies naar soort taak (bedragen in € mln.)

Bij de provincies Flevoland, Utrecht en Zuid-Holland heeft het grootste deel van de omvang van subsidies betrekking op wettelijke taken en slechts een klein deel heeft betrekking op zowel wettelijke als autonome taken. Voor de provincie Noord-Holland geldt dat het grootste deel van de subsidies door de provincie is toebedeeld aan de categorie zowel wettelijk als autonoom. Hier maken de verordeningen ILG en Jeugdzorg NH deel van uit, omdat deze uit verschillende onderdelen bestaan waarvan een deel betrekking heeft op wettelijke taken en een deel op autonome taken. In Zuid-Holland bijvoorbeeld zijn hiervoor aparte subsidieregelingen ingesteld, zodat helder is met welke regeling wettelijk verplichte taken of juist autonome taken worden gesubsidieerd.

5.2 Vergelijking naar te evalueren subsidies

In deze paragraaf vergelijken we allereerst de eisen die de provincies hebben opgesteld over het evalueren van subsidies. Vervolgens vergelijken we de indeling van subsidies die de Awb hanteert met de indeling van de provincies, om de evaluatie-eisen voor provinciale subsidies te kunnen vaststellen. Tot slot vergelijken we in hoeverre de subsidies zijn geëvalueerd en wat de kwaliteit van de beschikbare evaluaties is.

5.2.1 Aanvullende eisen

De Rekenkamer is nagegaan of de provincies zelf nog aanvullende eisen hebben vastgelegd, naast de algemene eis uit de Awb. Dit is weergegeven in Tabel 15.

Tabel 15 Aanvullende eisen voor evaluatie van subsidies

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Aanvullende eis voor het evalueren van subsidies	Nee	Nee	Binnen twee jaar het subsidiesysteem evalueren.	Eens in de vier jaren een verslag over doeltreffendheid en effecten.

De provincies Flevoland en Noord-Holland hebben geen aanvullende eisen vastgelegd, maar de provincies Utrecht en Zuid-Holland hebben dat wel gedaan. Zo moet de provincie Utrecht binnen twee jaar (na 2011) het nieuwe subsidiesysteem evalueren en moet Zuid-Holland ten minste eenmaal in de vier jaren voor het einde van het jaar voorafgaande aan de verkiezingen voor PS een verslag publiceren over de doeltreffendheid en de effecten van de verleende subsidies.

5.2.2 *Vergelijking indeling vorm/soort subsidies*

In de Awb is een indeling naar soorten subsidies opgenomen die is weergegeven in Tabel 16. Door de Rekenkamer is per soort subsidie aangegeven of het verplicht, wenselijk of niet verplicht is om ten minste één keer per vijf te evalueren.

Tabel 16 Soorten subsidies in relatie tot de verplichting of wenselijkheid van evaluatie

Soort subsidie	Evaluatie
Subsidie op grond van een verordening	Verplicht (tenminste één keer per vijf jaar) volgens de Awb
Begrotingssubsidie	Wenselijk (tenminste één keer per vijf jaar) volgens de Rekenkamer
Anticiperende, Europese en incidentele subsidie	Niet verplicht volgens de Awb

De vormen/soorten die de provincies hanteren, kunnen verschillen van deze indeling. Om een vergelijking te kunnen maken en om de verplichting tot evalueren aan te kunnen geven, is in Tabel 17 weergegeven hoe de provinciale indeling zich verhoudt tot die van de Awb.

Tabel 17 Soorten subsidies binnen de provincies in vergelijking met de Awb

Soort subsidie	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Subsidie op grond van een verordening	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Specifieke subsidieverordening ▪ Algemene subsidieverordening en daaronder vallende beleidsregels 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidieverordeningen ▪ Subsidies binnen uitvoeringsregelingen 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidieverordening ▪ Uitvoeringsverordening 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidieregeling (boekjaarsubsidie en projectsubsidie)
Begrotings-subsidie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Boekjaarsubsidies 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidies buiten uitvoeringsregelingen, structurele subsidies 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Begrotingssubsidie / structurele subsidie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Begrotingssubsidie
Anticiperende, Europese en incidentele subsidie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Niet als aparte categorie benoemd 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Subsidies buiten uitvoeringsregelingen, incidentele subsidies ▪ Verordening Europese cofinanciering 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Anticiperende en incidentele subsidie 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Incidentele subsidie ▪ Subsidieregeling cofinanciering operationeel programma landsdeel west

De vormen subsidies van de vier provincies zijn allemaal onder te verdelen in de driedeling van de Awb, waardoor duidelijk is welke subsidies verplicht zijn om te evalueren, bij welke dat volgens de Rekenkamer wenselijk is en bij welke subsidies dat niet verplicht is.

Opvallend is dat de terminologie in de provincies soms verschilt. In de provincie Flevoland worden bijvoorbeeld begrotingssubsidies 'boekjaarsubsidies' genoemd, terwijl 'boekjaarsubsidies' in de provincie Zuid-Holland worden gerekend tot de subsidies op grond van een verordening. In Zuid-Holland vallen de boekjaarsubsidies onder de verplichting van evaluatie, in Flevoland niet.

5.2.3 *Evaluaties van subsidies*

Voor iedere provincie is nagegaan hoeveel subsidies zijn geëvalueerd en op welke financiële omvang dat betrekking heeft. Dit is in percentages weergegeven in Tabel 18 voor subsidies die verplicht geëvalueerd hadden moeten zijn of waarbij de Rekenkamer dat wenselijk acht.

Tabel 18 Percentage van geëvalueerde subsidies verplicht of wenselijk te evalueren, gerelateerd aan aantal subsidies en financiële omvang

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Aantal	25%	27%	59%	19%
Financiële omvang	18%	37%	98%	14%

Van het aantal subsidies dat op basis van de Awb geëvalueerd had moeten zijn, of waarvan de Rekenkamer dit wenselijk acht, heeft de provincie Utrecht 59% geëvalueerd. Dat is meer dan het dubbele dan de provincies Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland, waar 27% of minder is geëvalueerd. Ook wanneer wordt gekeken naar de financiële omvang is deze het grootst bij Utrecht, namelijk bijna 100%.

Hoewel in Flevoland een evaluatie is uitgevoerd van de Investeringsimpuls Flevoland Almere, wat een hoog subsidieplafond heeft, is in totaal slechts 18% van de financiële omvang van subsidies geëvalueerd. In Utrecht zijn alle meest omvangrijke subsidies geëvalueerd, waardoor bijna de totale financiële omvang van subsidies is geëvalueerd.

De provincies Flevoland, Noord-Holland en Zuid-Holland hebben aangegeven dat binnenkort nog evaluaties van subsidies plaatsvinden. De provincie Utrecht heeft geen evaluatie van subsidies meer aangekondigd.

5.2.4 *Kwaliteit evaluaties*

De Rekenkamer is nagegaan in hoeverre de evaluaties van de subsidie(s) voldoen aan de kwaliteitseisen die we in paragraaf 2.3 hebben beschreven:

- Kwaliteitseis 1. Er wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie. Hiervoor zijn we nagegaan of over de beoogde en de behaalde prestaties wordt gerapporteerd.
- Kwaliteitseis 2. Er wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie. Hiervoor zijn we nagegaan of over de beoogde en de bereikte doelen wordt gerapporteerd.
- Kwaliteitseis 3. Het is aannemelijk gemaakt dat doelen zijn bereikt en prestaties zijn behaald door de subsidie.

In Tabel 19 is weergegeven wat de kwaliteit is van de uitgevoerde evaluaties van subsidies die langer dan vijf jaar bestaan. Hierbij is gekeken naar het aantal subsidies dat is geëvalueerd en naar de financiële omvang van deze subsidies.

Tabel 19 Kwaliteit van de evaluaties van subsidies ten opzichte van alle geëvalueerde subsidies >5 jaar

	Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Voldoet aan kwaliteitseis 1	100%	72% in aantal 98% financiële omvang	100%	91% in aantal 100% financiële omvang
Voldoet aan kwaliteitseis 2	0%	0%	0%	45% in aantal 8% financiële omvang
Voldoet aan kwaliteitseis 3	0%	0%	0%	45% in aantal 8% financiële omvang

Bij alle provincies wordt in de meeste evaluaties ingegaan op de behaalde prestaties van de subsidie. Hiermee wordt voldaan aan kwaliteitseis 1. Bij Flevoland en Utrecht wordt in geen enkele evaluatie van subsidies ingegaan op de bereikte doelen (kwaliteitseis 2) of de aannemelijkheid dat de subsidie heeft bijgedragen aan het bereiken van het doel (kwaliteitseis 3). In Noord-Holland gaat één evaluatie van een subsidie in op de bereikte doelen, dit is echter een subsidie die korter dan vijf jaar bestaat en is daarom niet opgenomen in de tabel. In Zuid-Holland wordt in de evaluaties van vijf subsidies aan alle kwaliteitseisen voldaan.

Wanneer de beoordelingen van de geëvalueerde subsidies in relatie worden gebracht met alle subsidies die geëvalueerd hadden moeten zijn, kan iets worden gezegd over het inzicht dat de provincie heeft in de doeltreffendheid van alle subsidies die langer dan vijf jaar bestaan. In Tabel 20 is weergegeven voor welk percentage van het totaal aantal subsidies de provincie inzicht heeft in behaalde prestaties (eis 1), doelbereiking (eis 2) en aannemelijkheid (eis 3). Dit is onderzocht voor het percentage gerelateerd aan het aantal subsidies en ook gerelateerd aan de financiële omvang van de subsidies.

Tabel 20 Kwaliteit van de evaluaties van subsidies ten opzichte van alle subsidies >5 jaar

		Flevoland	Noord-Holland	Utrecht	Zuid-Holland
Voldoet aan kwaliteitseis 1	Aantal	25%	19%	59%	17%
	Omvang	18%	36%	98%	14%
Voldoet aan kwaliteitseis 2	Aantal	-	-	-	9%
	Omvang	-	-	-	1%
Voldoet aan kwaliteitseis 3	Aantal	-	-	-	9%
	Omvang	-	-	-	1%

Bij de provincie Flevoland is voor 25% van alle subsidies die geëvalueerd hadden moeten zijn inzicht in de behaalde prestaties. Dit heeft betrekking op 18% van de financiële omvang van deze subsidies. Voor Utrecht liggen deze percentages het hoogst. Bij de provincie Utrecht is namelijk inzicht in behaalde prestaties bij 59% van de subsidies wat betrekking heeft op 98% van de financiële omvang. Bij Flevoland, Noord-Holland en Utrecht is van geen enkele evaluatie gerapporteerd over de bereikte doelen en is evenmin aannemelijk gemaakt dat de subsidie heeft bijgedragen aan het bereiken van de doelen. Bij de provincie Zuid-Holland is daarentegen voor 9% van de subsidies inzicht in bereikte doelen, waarbij ook voldaan is aan kwaliteitseis 3. Dit heeft betrekking op 1% van de financiële omvang.

BIJLAGE A

Overzicht subsidies

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
1	Subsidieregeling collectief particulier opdrachtgeverschap Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	De provincie Zuid-Holland bevordert collectief particulier opdrachtgeverschap met subsidie. Als een gemeente subsidie verleent aan een collectief, kan dit bedrag geheel of gedeeltelijk worden gesubsidieerd door de provincie.	wettelijk (facultatief)	240.307	0	240.307	1-jan-09	niet in regeling opgenomen (stopt wanneer het budget op is)	nee	
2	Subsidieregeling molens Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Maatschappelijke participatie	Eigenaren van molens kunnen subsidie aanvragen voor activiteiten die gericht zijn op restaureren, in stand houden en draaien van molens in Zuid-Holland op grond van de subsidieregeling.	autonoom	1.254.820	1.254.820	0	1-jan-09	niet in regeling opgenomen	ja	Evaluatie vindt plaats in het kader van het nieuwe Cultuurplan (medio 2012).
3	Subsidieregeling Themajaar cultuur 2011 Kinderdijk en de Zuid-Hollandse Molens	Subsidie-regeling	Maatschappelijke participatie	Via themajaren brengt de provincie Zuid-Holland de bijzondere waarde van cultuurhistorische complexen onder de aandacht. Het motto van het themajaar 2011 is: Leve de molens!	autonoom	410.000	410.000	0	1-mei-10	1-jan-12	nee	Evaluatie vindt plaats in het eerste kwartaal 2012.
4	Subsidieregeling clusterprojecten Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Gedeputeerde Staten kunnen projectsubsidie verstrekken voor de uitvoering van samenwerkingsprojecten op het gebied van industrieel onderzoek dan wel experimentele ontwikkeling binnen vier als prioritair aangemerkte clusters van economische activiteiten in de provincie Zuid-Holland, te weten transport en logistiek, greenports, life and health sciences en water- en deltatechnologie.	autonoom	2.500.000	2.500.000	0	1-jan-09	niet in regeling opgenomen	nee	In de subsidieregeling is opgenomen dat uiterlijk in 2011 een evaluatieonderzoek naar de effecten van deze regeling wordt gehouden. De looptijd van de regeling wordt echter verlengd tot medio 2014, waardoor de evaluatie in 2013 zal plaatsvinden.

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
5	Subsidieregeling cofinanciering operationeel programma landsdeel west	Subsidie-regeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Cofinanciering aan het Zuid-Hollandse, niet-stedelijke deel van Kansen voor West, Operationeel Programma Landsdeel West, Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling 2007-2013.	autonoom	2.550.000	2.550.000	0	16-feb-11	niet in regeling opgenomen	nee	De provincie heeft aangegeven dat het wenselijk is om in 2014 een evaluatie te houden.
6	Subsidieregeling herstructurering/ontwikkeling en planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Voor de fysieke uitvoering van herstructureringsprojecten kunnen gemeenten een subsidieaanvraag indienen in het kader van de Uitvoeringssubsidie Herstructurering Bedrijventerreinen (UHB). UHB-subsidie wordt gebruikt voor dekking van de onrendabele top van projecten. Daarnaast kunnen gemeenten en ondernemersverenigingen bij de provincie subsidie voor planvorming aanvragen.	autonoom	11.000.000	8.500.000	2.500.000	1-jul-10	niet in regeling opgenomen (naar verwachting nog circa 1 jaar)	ja	Eindrapportage Ruimte voor Economie (2011).
7	Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Deze regeling maakt het beheer van natuur door particulieren mogelijk. Eigenaren van gronden met agrarische bestemming die in het provinciale natuurbeheerplan zijn bestemd als nieuwe natuur, kunnen een subsidie functiewijziging krijgen. Ook kunnen investeringsubsidies verstrekt worden om de omstandigheden voor natuur te verbeteren.	wettelijk (verplicht)	10.500.000	0	10.500.000	1-jan-10	niet in regeling opgenomen	ja	Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland (2010).
8	Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	In de Subsidieregeling landelijk gebied zijn alle projectsubsidies en boekjaarsubsidies samengevoegd die zich richten op de thema's landschap, recreatie, natuur en landbouw.	omvat: autonoom, wettelijk (verplicht) en wettelijk (facultatief)	26.323.439	11.453.975	14.869.464	26-mei-10	niet in regeling opgenomen	ja	Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland (2010).
9	Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland (landschapselement)	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	De provincie Zuid-Holland wil karakteristieke landschapselementen in stand houden die kenmerkend en beeld bepalend zijn voor het Zuid-Hollandse Landschap en die daarnaast de ontstaansgeschiedenis er van weerspiegelen.	autonoom	116.108	116.108	0	2-feb-10	niet in regeling opgenomen	ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
10	Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Voor het beheer van natuur, agrarische natuur en landschapselementen kunnen beheerders in aanmerking komen voor een subsidie.	wettelijk (verplicht)	3.400.300	0	3.400.300	1-jan-11	niet in regeling opgenomen	ja	Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland (2010).
11	Subsidieregeling bodemsanering voormalige gasfabrieksterreinen Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Voor de herontwikkeling en sanering van voormalige gasfabrieksterreinen is een bijdrage in de saneringskosten beschikbaar voor gemeenten, eigenaren en/of ontwikkelaars.	wettelijk (verplicht)	12.000.000	0	12.000.000	1-jan-09	aanvragen tot 1-jul-13	nee	Een programma-evaluatie staat gepland in januari 2012.
12	Subsidieregeling haalbaarheidsstudies duurzame energie Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Gedeputeerde Staten kunnen subsidie verlenen voor activiteiten die bijdragen aan de doelstellingen van de Nota energiebeleid in uitvoeringsperspectief met betrekking tot kennis over en coördinatie van warmteoppassingen.	autonoom	300.000	300.000	0	1-jan-11	1-jan-12	ja	
13	Subsidieregeling programmafinanciering lokale luchtkwaliteitsmaatregelen Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Gedeputeerde Staten kunnen projectsubsidies verstrekken voor de kosten van uitvoering van maatregelen in het kader van het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit.	wettelijk (verplicht)	12.796.000	0	12.796.000	7-nov-09	niet in regeling opgenomen	nee	
14	Subsidieregeling realisatie aardgasvulpunten Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Ondernemers worden gestimuleerd om te investeren in aardgasvulpunten. De provincie verstrekt hiervoor subsidie.	wettelijk (facultatief)	1.000.000	0	1.000.000	1-jan-09	niet in regeling opgenomen	nee	
15	Subsidieregeling structurele activiteiten milieuorganisaties Zuid-Holland	Subsidieregeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Gedeputeerde Staten kunnen boekjaarsubsidies verstrekken voor structurele activiteiten van stichtingen, verenigingen of samenwerkingsverbanden van stichtingen en/of verenigingen die als belangrijkste doelstelling hebben de verbetering van de kwaliteit van milieu en natuur en de stimulering van duurzame ontwikkeling binnen de provincie Zuid-Holland.	autonoom	1.266.937	1.266.937	0	1-jan-09	per 1-7-2011 ingetrokken	ja	De regeling wordt uiterlijk 1 januari 2012 geëvalueerd.
16	Tijdelijke verordening stimulering Voordelta	Subsidieregeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	De provincie stimuleert recreatie en toerisme in het Voordelta-gebied met subsidie.	autonoom	0	0	0	15-sep-08	15-sep-14	nee	Evaluatie Voordelta (2009).

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
17	Subsidieregeling vrije tijd Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Provincie Zuid-Holland stelt geld beschikbaar voor de toeristisch recreatieve ontwikkeling van de iconen Kinderdijk, Keukenhof, Wierickerschans en Brouwersdam. De provincie Zuid-Holland wil activiteiten ondersteunen die de relatie leggen tussen de ontwikkelingen van deze iconen en de ontwikkelingen in de daaromheen liggende regio.	autonoom	1.200.000	1.200.000	0	1-jul-10	niet in regeling opgenomen	ja	
18	Subsidieregeling jeugdzorg Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Maatschappelijke participatie	De provincie verstrekt subsidies aan organisaties die activiteiten uitoefenen op het terrein van jeugdzorg.	wettelijk (verplicht)	4.026.102	1.832.738	2.193.364	1-jul-11	niet in regeling opgenomen	ja	
19	Subsidieregeling maatschappelijke participatie Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Maatschappelijke participatie	De provincie subsidieert op basis van de subsidieregeling maatschappelijke participatie Zuid-Holland: • cultuurparticipatie, preventief jeugd beleid en coördinatie van de Regionale Agenda Samenleving 2009-2012; • overlegplatforms wonen – welzijn.	autonoom	13.556.008	13.556.008	0	1-jul-10	niet in regeling opgenomen	ja	
20	Subsidieregeling externe veiligheid 2011-2014 Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Deze regeling heeft tot doel te komen tot een structurele, adequate uitvoering van het externe veiligheidsbeleid en het daartoe bevorderen van de samenwerking tussen gemeenten, provincie en regionale samenwerkingsverbanden op het gebied van externe veiligheid in de regio's Zuid-Holland Zuid, Holland Rijnland, Midden-Holland, Haaglanden, Rotterdam Rijnmond en Goeree Overflakkee ten einde de externe veiligheid in Zuid-Holland te verbeteren.	autonoom	2.956.094	2.956.094	0	1-jan-11	1-jan-15	ja	Een tussentijdse evaluatie van het uitvoeringprogramma staat gepland in 2012/2013.
21	Subsidieregeling dijkversterkingsprojecten en beheer en onderhoud primaire waterkeringen Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	De subsidieverordening Dijkversterking, beheer en onderhoud primaire waterkeringen is op grond van het overgangsrecht van de Wet op de waterkering (Wwk) alleen nog van toepassing op de versterking van de Diefdijk en enkele aflopende dijkversterkingsprojecten: Hardinxveld, Langerak, Zederik, Hagestein-Everdingen.	wettelijk (verplicht)	0	0	0	25-nov-08	1-jan-15, maar waarschijnlijk naar 1-jan-17	ja	Voortgangsrapportage versterking en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland (2009).

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
22	Subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Integrale bereikbaarheid	Om het fietsgebruik te stimuleren subsidieert de provincie de aanleg van nieuwe fietspaden.	autonoom	0	0	0	1-jan-09	1-jan-12 (m.u.z. paragraaf 5)	ja	Evaluatie 'Fietsplan 2001' (2006).
23	Subsidieregeling kwaliteitsbevordering openbaar vervoer Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Integrale bereikbaarheid	De provincie wil de kwaliteit van het openbaar vervoer verbeteren. Hiervoor verstrekt zij subsidie aan rechtspersonen op grond van de Subsidieregeling kwaliteitsbevordering openbaar vervoer.	autonoom	4.430.000	4.430.000	0	1-jan-09	niet in regeling opgenomen	ja	
24	Uitvoeringsregeling brede doeluitkering verkeer en vervoer	Subsidie-regeling	Integrale bereikbaarheid	Om de doelstellingen van het Provinciaal verkeer- en vervoersplan en de Nota Mobiliteit te kunnen realiseren heeft de provincie de Uitvoeringsregeling Brede Doeluitkering Verkeer en Vervoer vastgesteld. Daarin gaat het om onderwerpen als infrastructurele projecten, regionaal vervoer, collectief vraagafhankelijk vervoer, buurtbussen, toegankelijkheid, sociale veiligheid, gedragsbeïnvloeding, veren, bedrijfsvervoer en doorstroming openbaar vervoer.	wettelijk (verplicht)	130.000.000	0	130.000.000	1-jul-06	niet in regeling opgenomen	ja	
25	Subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Gedeputeerde Staten kunnen projectsubsidies verstrekken voor activiteiten die gericht zijn op de oplossing van arbeidsmarktknelpunten in de provincie Zuid-Holland.	autonoom	943.633	943.633	0	1-jan-09	31-dec-11 moeten de activiteiten zijn afgerond	ja	Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland (2010).
26	Subsidieregeling regionale samenwerking tussen handhavingpartners Zuid-Holland	Subsidie-regeling	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Gedeputeerde Staten kunnen boekjaarsubsidies verstrekken voor activiteiten die gericht zijn op het verbeteren van de samenwerking en de handhaving tussen handhavingpartners in de betreffende regio.	autonoom	0	0	0	1-jan-09	niet in regeling opgenomen	ja	
27	Hoogheemraadschap van Rijnland	Begrotings-subsidie	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Borgen beleidscyclus Waterplan en toezicht op de waterschappen.	wettelijk (verplicht)	110.000	0	110.000	1-jan-11		nee	
28	Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard	Begrotings-subsidie	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Borgen beleidscyclus Waterplan en toezicht op de waterschappen.	wettelijk (verplicht)	6.833	0	6.833	1-jan-11		nee	
29	Waterschap Hollandse Delta (Dordtse Biesbosch)	Begrotings-subsidie	Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Borgen beleidscyclus Waterplan en toezicht op de waterschappen.	wettelijk (verplicht)	389.166	0	389.166	1-jan-11		nee	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag	
30	Waterschap Hollandse Delta (Aanpassing bemaling haven Dirksland)	Begrotings-subsidie		Gezonde, veilige en aantrekkelijke leefomgeving	Borgen beleidscyclus Waterplan en toezicht op de waterschappen.	wettelijk (verplicht)	210.000	0	210.000	1-jan-11		nee	
31	Rederij Naco b.v.	Begrotings-subsidie	Integrale bereikbaarheid	De Provincie wenst de bereikbaarheid in de regio aan beide zijde van de Nieuwe Waterweg te ondersteunen door de het autoveer Maassluis-Rozenburg jaarlijks exploitatiesubsidie uit te keren aan Rederij Naco (Dochteronderneming Connexion) voor 10 jaar conform de overeenkomst.	autonoom	444.000	444.000	0	1-jan-08		nee		
32	Gemeente Delft	Begrotings-subsidie	Integrale bereikbaarheid	Provinciale bijdrage aan realisatie spoortunnel Delft om toekomstige viersporigheid tussen Den Haag en Rotterdam mogelijk te maken, totaal subsidie € 30 mln. verdeeld over vijf jaren (tranches).	autonoom	6.000.000	6.000.000	0	1-jan-09		nee		
33	Fietsersbond	Begrotings-subsidie	Integrale bereikbaarheid	De fietsersbond komt op voor de belangen van de fietsers en zet zich in voor meer en betere mogelijkheden om te fietsen.	autonoom	40.000	40.000	0	2001		ja		
34	Kennisalliantie	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	De boekjaarsubsidie beoogt een bijdrage te leveren aan de uitvoering van het Activiteitenplan van de Kennisalliantie. De Kennisalliantie heeft drie kernrollen: 1) fungeren als het netwerk voor innovatie en ondernemerschap in de regio; 2) fungeren als kennisorganisatie op het gebied van innovatie in de regio en 3) aanjagen en ondersteunen van innovatieve project-ontwikkeling. Aan elk van deze rollen zijn verschillende activiteiten gekoppeld.	autonoom	517.483	517.483	0	2005		ja		

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
35	WFIA	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Begrotingssubsidie WFIA wordt verleend voor de promotie van het vestigingsklimaat voor (met name kennisintensieve) ondernemingen in Zuid-Holland, het aantrekken van (met name kennisintensieve) bedrijven naar Zuid-Holland (acquisitie) plus de daarbij behorende nazorg (investor-relations), het vergroten van verkoopkansen voor Zuid-Hollandse Bedrijven in het buitenland. Het accent ligt op bedrijven in de vier kern-clusters lifesciences, greenports, transport&logistiek en water&delta-technologie. Doellanden zijn m.n. China en andere landen in het Verre Oosten, VS en O- en W Europa.	autonoom	236.413	236.413	0	2005		ja	
36	Stichting Jong Ondernemen	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	In 2011 is door PS eenmalig een begrotingssubsidie ad. € 75.000,- verleend aan Stichting Jong Ondernemen. Het besluit ten aanzien van het beëindigen van de subsidierelatie met Stichting Jong Ondernemen (in het kader van het Programma PNS voorzien voor eind 2010) is daarmee met een jaar uitgesteld. De eenmalige begrotingssubsidie (2011) diende als eenmalige overbrugging zodat Stichting Jong Ondernemen vanaf 2012 de activiteiten gericht op het bevorderen van ondernemerschap en ondernemend gedrag door studentbedrijven in het beroeps-onderwijs in Zuid-Holland op eigen kracht onverminderd voort kan zetten.	autonoom	75.000	75.000	0	2011		nee	
37	ZHBT	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Realiseren provinciale doelstelling op het gebied van vrije tijd en recreatie. Ondersteunen van de toeristische sector.	autonoom	622.750	622.750	0	decennia geleden		ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
38	KMR	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	In de subsidieverlenings-beschikking van deze begrotingssubsidie is opgenomen dat Stichting Jong Ondernemen in 2011 nastreeft dat er 235 studentbedrijven in het beroepsonderwijs in Zuid-Holland gestart worden.	autonoom	25.125	25.125	0	2009		nee	
39	RPA Haaglanden	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Het bijdragen aan het oplossen van arbeidsmarktknelpunten in de Zuid-Holland. Met deze begrotingssubsidie wordt acquisitie, begeleiding, monitorig en netwerkontwikkeling ten behoeve van subsidieprojecten A&O gerealiseerd.	autonoom	116.012	116.012	0	2009		ja	Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland (2010).
40	RPA RijnGouwe	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Het bijdragen aan het oplossen van arbeidsmarktknelpunten in de Zuid-Holland. Met deze begrotingssubsidie wordt acquisitie, begeleiding, monitorig en netwerkontwikkeling ten behoeve van subsidieprojecten A&O gerealiseerd.	autonoom	79.144	79.144	0	2009		ja	Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland (2010).
41	RPA Rijnmond	Begrotings-subsidie	Een concurrerende, innovatieve en duurzame economie	Het bijdragen aan het oplossen van arbeidsmarktknelpunten in de Zuid-Holland. Met deze begrotingssubsidie wordt acquisitie, begeleiding, monitorig en netwerkontwikkeling ten behoeve van subsidieprojecten A&O gerealiseerd.	autonoom	140.951	140.951	0	2009		ja	Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland (2010).
42	AKJ	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het ondersteunen van cliënten van Bureau Jeugdzorg of een zorgaanbieder in aangelegenheden samenhangend met de door de stichting uitgeoefende taken en aangelegenheden samenhangend met geboden jeugdzorg.	wettelijk (verplicht)	674.708	0	674.708	1992		ja	
43	Stichting Bureau Jeugdzorg Zuid-Holland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het bezien of een cliënt zorg nodig heeft in verband met opgroei-, opvoedings- of psychiatrische problemen, dan wel in verband met problemen van een cliënt, niet zijnde een jeugdige, die het onbedreigd opgroeien van een jeugdige belemmeren.	wettelijk (verplicht)	39.591.980	1.727.553	37.864.427	1992		ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
44	Cardea	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg in Zuid-Holland, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	19.759.584	3.854.427	15.905.157	1992		ja	
45	De Hoenderloo Groep	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg op landelijk niveau, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	18.800.237	381.864	18.418.373	1992		ja	
46	Avenier	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg op landelijk niveau, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	5.197.725	0	5.197.725	1992		ja	
47	Horizon	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg in Zuid-Holland, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	17.729.965	0	17.729.965	1992		ja	
48	NVP	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg in Zuid-Holland, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	29.795	0	29.795	1992		ja	
49	PSJ	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Overleggen en adviseren aan de provinciale overheid ten aanzien van een gezamenlijke regie over plannings- en spreidingsvraagstukken en een match van vraag en aanbod van jeugdigen en ouders.	wettelijk (verplicht)	61.500	61.500	0	1992		ja	
50	Stichting Stek	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg in Zuid-Holland, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	10.086.683	0	10.086.683	1992		ja	
51	Stichting Trivium	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het verlenen van Jeugdzorg in Zuid-Holland, waarop ingevolge de Wet op de Jeugdzorg aanspraak bestaat.	wettelijk (verplicht)	16.755.100	0	16.755.100	1992		ja	
52	Sportservice Zuid-Holland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Ondersteunen van gemeenten, organisaties en verenigingen die zich bezighouden met sport en bewegen.	wettelijk (verplicht)	591.852	591.852	0	1995		ja	
53	Sensoor Zuid-Holland Midden	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het 24 uur per dag gedurende 7 dagen per week beschikbaar zijn aan de telefoon voor hen die behoefte hebben aan echte aandacht.	autonoom	357.543	357.543	0	1987		ja	
54	Sensoor Zuid-Holland Noord	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het 24 uur per dag gedurende 7 dagen per week beschikbaar zijn aan de telefoon voor hen die behoefte hebben aan echte aandacht.	autonoom	211.669	211.669	0	1987		ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
55	Stichting Tympaan Instituut	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het bevorderen van het gebruik van cijfermatige en inhoudelijke kennis bij de totstandkoming en uitvoering van beleid door middel van het verzamelen, analyseren en verspreiden van informatie onder overheden, instellingen en organisaties in vooral de sectoren zorg, welzijn, hulpverlening en onderwijs.	wettelijk (verplicht)	1.835.742	1.835.742	0	2000 (na fusie van een aantal instellingen)		ja	
56	Stichting Zorgbelang Zuid-Holland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Activiteiten gericht op collectieve belangenbehartiging van zorgvragers, versterken van de positie van zorgvragers, informatie, klachtopvang en innovatie.	autonoom	3.272.091	3.272.091	0	2008 (na fusie van een aantal instellingen)		ja	Stichting Zorgbelang Zuid-Holland - Een vooronderzoek (2011).
57	Verzetsmuseum	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het op een actieve wijze leggen van verbanden tussen heden en verleden met betrekking tot thema's als tolerantie, democratie en mensenrechten.	autonoom	145.580	145.580	0	2005		ja	
58	Meander	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Activiteiten op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang, aansluitend aan een aantal prestatievelden van de WMO. Alsmede het zich bezighouden met multiculturele vraagstukken.	wettelijk (verplicht)	1.611.606	1.611.606	0	1995	1-jan-12	ja	
59	Stimulans	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Begeleiden van participatiebevorderende trajecten op een aantal prestatievelden van de WMO, vooral gericht op procesbegeleiding, projectrealisatie en beleidsondersteuning.	wettelijk (verplicht)	1.394.946	1.394.946	0	1995	1-jan-12	ja	
60	PJ partners	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Met name adviseren over sociale samenhang en leefbaarheid, vrijwillige inzet en mantelzorg.	wettelijk (verplicht)	1.180.000	1.180.000	0	1995	1-jan-12	ja	
61	Stichting JSO	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Ondersteunen bij de integrale aanpak van jeugd-vraagstukken voor zowel jongeren als hun ouders. Deze ondersteuning is uitgebreid naar wonen, welzijn en zorg.	wettelijk (verplicht)	3.078.822	3.078.822	0	1995		ja	
62	Erfgoedhuis Zuid-Holland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Activiteiten op het gebied van ontsluiting, beleving en benutting van Erfgoed. Ondersteuning van gemeenten bij de omgang met Erfgoed en de opzet van Erfgoedbeleid. Uitvoering van provinciaal erfgoedbeleid.	autonoom	2.070.413	2.070.413	0	1999		ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
63	Jeugdtheaterhuis Zuid-Holland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Uitvoering van het provinciale cultuurbeleid op gebied van cultuurparticipatie en -educatie, erfgoedbeleid incl. ondersteuning gemeenten.	autonoom	517.249	517.249	0	1991		ja	
64	Kunstgebouw	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Uitvoering van het provinciale cultuurbeleid op gebied van cultuurparticipatie en -educatie, erfgoedbeleid incl. ondersteuning gemeenten.	autonoom	3.781.970	3.781.970	0	1991		ja	
65	Theatergroep MAX	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Uitvoering van het provinciale cultuurbeleid op gebied van cultuurparticipatie en -educatie, erfgoedbeleid incl ondersteuning gemeenten.	autonoom	52.500	52.500	0	1991		ja	
66	Zuid-Hollandse Popunie	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Uitvoering van het provinciale cultuurbeleid op gebied van cultuurparticipatie en -educatie, erfgoedbeleid incl ondersteuning gemeenten.	autonoom	459.002	459.002	0	1991		ja	
67	Probiblio	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Ondersteunt openbare bibliotheken in Noord- en Zuid-Holland in hun taak op laagdrempelige wijze mensen toegang te verlenen tot informatie en cultuur.	wettelijk (verplicht)	5.430.337	5.430.337	0	1991		ja	
68	RTV Rijnmond	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het op regionaal niveau uitvoeren van de publieke mediaopdracht door het verzorgen van media-aanbod dat gericht is op de bevrediging van maatschappelijke behoeften die in het verzorgingsgebied leven, en het verrichten van alle activiteiten die nodig zijn om daarmee een publieke taak te vervullen.	wettelijk (verplicht)	10.852.819	10.852.819	0	1991		ja	
69	RTV West	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Het op regionaal niveau uitvoeren van de publieke mediaopdracht door het verzorgen van media-aanbod dat gericht is op de bevrediging van maatschappelijke behoeften die in het verzorgingsgebied leven, en het verrichten van alle activiteiten die nodig zijn om daarmee een publieke taak te vervullen.	wettelijk (verplicht)	10.871.709	10.871.709	0	1991		ja	

Nr.	Subsidie	Soort	Begrotings-programma	Korte omschrijving subsidie	Soort taak	Plafond 2011	Bijdrage provincie	Bijdrage derden	Datum instelling	Einddatum	Liep voor 1-1-2007	Evaluatieverslag
70	SKR/S.E.O.P.	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Uitvoering van het provinciale cultuurbeleid op gebied van cultuurparticipatie en -educatie, erfgoedbeleid incl ondersteuning gemeenten.	autonoom	282.061	282.061	0	1991		ja	
71	Bevrijdingsfestival	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Realisatie van het jaarlijkse bevrijdingsfestival in Rotterdam.	autonoom	22.689	22.689	0	Sinds 1990 landelijk, sinds 2001 specifiek Zuid-Holland		ja	
72	Kastelenstichting Holland en Zeeland	Begrotings-subsidie	Maatschappelijke participatie	Beheren ruines; behoud en bescherming van specifiek cultureel erfgoed.	autonoom	170.850	170.850	0	1991		ja	
73	Vereniging Reddingsbrigades Nederland-KNBRD	Begrotings-subsidie	Daadkrachtig en slagvaardig bestuur	Bijdrage voor de instandhouding van de vlettenvloot en het bevorderen van het reddingswerk in Zuid Holland.	autonoom	7.715	7.715	0	2006	1-jan-12	ja	

BIJLAGE B

Beoordeling evaluaties subsidies

In deze bijlage worden de evaluaties van de provincie beoordeeld aan de hand van de 3 kwaliteitseisen zoals uitgewerkt in paragraaf 2.4. De eerste eis is dat er wordt gerapporteerd over het behalen van de prestaties van de subsidie. De tweede is dat er wordt gerapporteerd over het bereiken van de doelen van de subsidie en de derde eis is dat aannemelijk is gemaakt dat de doelen en prestaties zijn behaald door de subsidie. De evaluaties zijn in chronologische volgorde opgenomen.

1. Evaluatie 'Fietsplan 2001' - 2006

Om het fietsgebruik te stimuleren subsidieert de provincie de aanleg van nieuwe fietspaden. De regeling is per 1 januari 2009 in werking getreden. In 2006 is het beleid dat in 2001 is opgesteld geëvalueerd door 'Research voor Beleid'.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Subsidieregeling fietsprojecten Zuid-Holland (nr. 22)	+	+	+

Kwaliteitseis 1: voldaan

In de evaluatie zijn vier beoogde prestaties genoemd: aanleg en onderhoud van fietsverbindingen (80 km), aanleg van fietsenstallingen (185), fiets meenemen in het openbaar vervoer (niet geconcretiseerd) en flankerende maatregelen (o.a. ontwikkeling fietsrouteplanner en uitgifte fietswijzer). Ook de mate waarin de prestaties (voor zover concreet geformuleerd) zijn behaald is in de evaluatie opgenomen. In totaal is 52 km aan fietspaden aangelegd, zijn 185 fietsenstallingen aangelegd en zijn o.a. de fietsrouteplanner ontwikkeld en is de fietswijzer uitgegeven.⁵⁶ De evaluatie voldoet hiermee aan de eerste eis.

Kwaliteitseis 2: voldaan

De beoogde doelen van het beleid zijn in de evaluatie opgenomen. De provincie wil met haar beleid het volgende bereiken:

- Een stijging van het fietsgebruik met gemiddeld 1% per jaar in de periode 2001 – 2015.
- Afname van in het verkeer gedode of gewonde fietsers en bromfietsers met 2% per jaar tot 2015.
- Versterken van de positie van de fiets in de ketenmobiliteit.

In de evaluatie is ingegaan op de mate waarin doelen zijn bereikt, al kan niet altijd een uitspraak worden gedaan, omdat de doelen niet altijd scherp zijn opgesteld. In de evaluatie is dit per doel toelicht.⁵⁷ In de evaluatie is ingegaan op het aantal verplaatsingen met fiets, gemiddelde gefietste afstand per persoon per dag en de gemiddelde reisduur van fietsverplaatsingen per persoon per dag. In de evaluatie is aandacht voor de beoogde doelen en (voor zover mogelijk) ook de bereikte doelen, hiermee voldoet de evaluatie aan de tweede eis.

⁵⁶ Provincie Zuid-Holland (2006), Evaluatie Fietsplan 2001, pp. 22-26

⁵⁷ Provincie Zuid-Holland (2006), Evaluatie Fietsplan 2001, p. 11 en p. 35

Kwaliteitseis 3: voldaan

Om inzicht te krijgen in de effectiviteit van de maatregelen heeft 'Research voor Beleid' een verklaringsmodel voor fietsgebruik ontwikkeld. Per maatregel is onderzocht welke invloed het heeft op het fietsgebruik in de provincie. Hieruit blijkt dat het aanleggen van fietspaden en voorzieningen bij kan dragen aan het fietsgebruik. Inzicht in de effectiviteit van het meenemen van de fiets in het openbaar vervoer en de flankerende maatregelen kan niet aan de hand van het model worden verkregen.⁵⁸

2. Evaluatie Voordelta - 2009

De provincie stimuleert recreatie en toerisme in het Voordeltagebied met subsidies. Het evaluatiedocument betreft een in oktober 2009 verstuurd brief van GS aan de commissie B&M. De brief is specifiek gericht op de 'Verordening Stimulering Voordelta' en geeft de stand van zaken weer.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Verordening Stimulering Voordelta (nr. 16)	+	-	-

Kwaliteitseis 1: voldaan

In de brief is aangegeven dat 14 projecten uitgevoerd gaan worden (beoogde prestatie). In oktober 2009 zijn er van deze 14 projecten reeds 2 uitgevoerd (behaalde prestatie). De brief voldoet daarmee aan de eerste kwaliteitseis.⁵⁹

Kwaliteitseisen 2 en 3: niet voldaan

Projecten die in het kader van de Verordening Stimulering Voordelta uitgevoerd worden, moeten bijdragen aan de economische en ecologische ontwikkeling van het Voordeltagebied, het imago versterken en veelal een directe relatie hebben met bodembescherming (beoogde doel). In de brief is niet ingegaan op de mate waarin dit is gelukt (bereikte doel). Wel is op voorhand aangegeven dat de projecten naar verwachting zullen voldoen aan de gestelde doelen. In de brief is niet duidelijk gemaakt waaruit dit blijkt.⁶⁰ De brief voldoet zodoende niet aan de kwaliteitseisen 2 en 3.

3. Voortgangsrapportage versterking en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland - 2009

De 'Subsidieverordening Dijkversterking, beheer en onderhoud primaire waterkeringen' is alleen nog van toepassing op de versterking van de Diefdijk en enkele aflopende dijkversterkingsprojecten. De toegestuurde evaluatie is een door de provincie Zuid-Holland opgestelde voortgangsrapportage uit december 2009.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Subsidieverordening Dijkversterking, beheer en onderhoud primaire waterkeringen (nr. 21)	-	-	-

⁵⁸ Provincie Zuid-Holland (2006), Evaluatie Fietsplan 2001, p. 40

⁵⁹ Provincie Zuid-Holland (2009), Brief GS aan cieB&M, 20 oktober 2009, p. 2

⁶⁰ Provincie Zuid-Holland (2009), Brief GS aan cieB&M, 20 oktober 2009, p. 2

Kwaliteitseis 1: niet voldaan

In het kader van het Deltaplan Grote Rivieren (voor dit programma verstrekt de provincie subsidies) wil de provincie tot en met 2015 nog 32 km aan primaire waterkeringen versterken (beoogde prestatie).⁶¹ In de voortgangsrapportage wordt echter niet teruggekeken naar het deel dat al gerealiseerd is (behaalde prestatie).

Kwaliteitseis 2: niet voldaan

In de voortgangsrapportage is het beoogde doel niet expliciet genoemd. Wel staat genoemd dat in het coalitieakkoord is aangegeven dat GS hoogwaterbescherming als prioriteit hebben gekozen.⁶² Inzicht in de mate waarin het doel (al) is bereikt ontbreekt.

Kwaliteitseis 3: niet voldaan

Aangezien niet aangegeven is in hoeverre het doel bereikt is, is ook niet aannemelijk gemaakt dat de prestatie heeft bijgedragen aan het doel.

4. Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland - 2010

Met de 'Subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland' kunnen Gedeputeerde Staten projectsubsidies verstrekken voor activiteiten die gericht zijn op het oplossen van arbeidsmarktknelpunten in de provincie Zuid-Holland.⁶³ Regionale Platforms Arbeidsmarkt (RPA's) hebben als taak om projecten te acquireren en begeleiden. In augustus 2010 heeft 'Research voor Beleid' een evaluatie van het arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid⁶⁴ uitgevoerd.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland (nr. 25)	+	+	+
RPA Haaglanden (nr. 39)	+	+	+
RPA RijnGouwe (nr. 40)	+	+	+
RPA Rijnmond (nr. 41)	+	+	+

Kwaliteitseis 1: voldaan

In het evaluatierapport over het provinciale arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid is veel aandacht voor de verscheidene projecten waarvoor de provincie subsidie heeft verleend. Op prestatieniveau is per project aangegeven wat de beoogde resultaten zijn en in hoeverre de resultaten zijn gerealiseerd. Dit is voor alle 39 lopende of uitgevoerde projecten gedaan.⁶⁵ Naast het realiseren van de projecten heeft de provincie specifiek beoogde prestaties voor de RPA's geformuleerd. Zo wil het minimaal € 500.000 aan subsidie per jaar per RPA-regio verlenen. Voor twee regio's is dit behaald, één regio zit hier net onder.⁶⁶

⁶¹ Provincie Zuid-Holland (2009), Voortgangsrapportage versterkingen en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland p. 11

⁶² Provincie Zuid-Holland (2009), Voortgangsrapportage versterkingen en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland, p. 3

⁶³ Art 1, lid 2 subsidieregeling arbeidsmarkt en onderwijs Zuid-Holland

⁶⁴ Het beleid heeft vorm gekregen in het 'Operationeel Programma Arbeidsmarkt & Onderwijs' en het 'Convenant Werkgeversgericht Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid'. Beide zijn uit 2008. Evaluatie Arbeidsmarkt & Onderwijs, p. 13

⁶⁵ Evaluatie Arbeidsmarkt & Onderwijs. Bijlage 3

⁶⁶ Evaluatie Arbeidsmarkt & Onderwijs, p. 20

Kwaliteitseis 2: voldaan

In de evaluatie is ook ingegaan op het doel van het arbeidsmarkt- en onderwijsbeleid, namelijk het oplossen van arbeidsmarkt knelpunten. In de evaluatie is ingegaan op de verwachte bijdragen van de projecten aan het doel. Hiervoor is, naast interviews met betrokkenen, een analyse gemaakt van de 'werkzame bestanddelen' van de projecten. Op basis van eerder onderzoek wordt in de evaluatie beredeneerd of een bestanddeel bijdraagt aan het bereiken van het doel.⁶⁷

Kwaliteitseis 3: voldaan

In de evaluatie is met veel voorzichtigheid een uitspraak gedaan over de aannemelijkheid tussen het verstrekken van de subsidie en het bereiken van het doel: "...in veel projecten [lijken] werkzame mechanismen van kracht, die zowel in directe als indirecte zin op een zekere positieve outcome wijzen." In de evaluatie is aangegeven dat nog niet alle projecten zijn afgerond en een gedeelte van de outcome pas zichtbaar is op de (middel)lange termijn.⁶⁸

Het belang van de provinciale subsidie heeft in de evaluatie ook een rol gespeeld. Door middel van een enquête onder projectleiders is nagevraagd wat met het project zou zijn gebeurd zonder de subsidie van de provincie. Hieruit blijkt het belang van de subsidie. In het rapport is overigens wel de opmerking toegevoegd dat bij de beantwoording mogelijk sprake is van sociaal wenselijk antwoorden.

5. Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland - 2010

Met de 'Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap Zuid-Holland', 'Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland' en 'Subsidieregeling Natuur- en landschapsbeheer Zuid-Holland' werkt de provincie aan de doelen van het 'Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied 2007-2013'. Onderdeel van dit programma vormen de doelen van het landelijke beleidskader 'Investeringsbudget Landelijk Gebied' (ILG). In 2010 heeft de provincie Zuid-Holland, als gevolg van landelijke afspraken, een 'Mid-Term Review' (MTR) rapportage opgesteld om inzicht te krijgen in de voortgang van de doelen uit het ILG.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Subsidieregeling kwaliteitsimpuls natuur en landschap Zuid-Holland (nr. 7)	+	-	-
Subsidieregeling landelijk gebied Zuid-Holland (nr. 8)	+	-	-
Subsidieregeling natuur- en landschapsbeheer Zuid-Holland (nr. 10)	+	-	-

Kwaliteitseis 1: voldaan

In de MTR zijn 14 onderwerpen opgenomen. Hierbij geeft de provincie aan welke prestaties zijn behaald en in hoeverre deze afwijken van de planning. Daarnaast is aan de hand van tabellen in de MTR per project aangegeven in hoeverre grond is verworven en ingericht. Hiermee voldoet de MTR aan de eerste eis.

⁶⁷ Evaluatie Arbeidsmarkt & Onderwijs. Bijlage 2

⁶⁸ Evaluatie Arbeidsmarkt & Onderwijs, p. 58

Kwaliteitseis 2: niet voldaan

In de MTR is voor de 14 onderwerpen een operationele doel geformuleerd. In de MTR is niet aangegeven of dit is bereikt.

Kwaliteitseis 3: niet voldaan

Aangezien niet aangegeven is in hoeverre het doel bereikt is, is ook niet aannemelijk gemaakt dat de prestatie heeft bijgedragen aan het doel.

6. Eindrapportage Ruimte voor Economie - 2011

Gemeenten kunnen een planvormingssubsidie aanvragen om de doorlooptijd van herstructureringsprojecten te versnellen en een UHB-subsidie voor de dekking van de onrendabele top van herstructureringsprojecten. De eindrapportage is door de provincie Zuid-Holland opgesteld en is in januari 2011 door GS vastgesteld. De eindrapportage gaat in op het ruimtelijk economisch beleid van de provincie en is daarmee ruimer dan uitsluitend de subsidieregeling.

De provincie heeft ook aangegeven het rapport 'Regie op herstructureren bedrijventerreinen' van de Rekenkamer te zien als een evaluatie.⁶⁹ De Rekenkamer merkt op dat dit niet het doel was van dat onderzoek.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Subsidieregeling herstructurering /ontwikkeling en planvorming bedrijventerreinen Zuid-Holland (nr. 6)	+	-	-

Kwaliteitseis 1: voldaan

Met de subsidieregeling wilde de provincie 750 hectare verouderde bedrijventerreinen herstructureren, 250 hectare nieuwe bedrijventerreinen realiseren en 10% ruimtewinst boeken bij herstructureringsprojecten (beoogde resultaten). Hierover is in de eindrapportage gerapporteerd. In de eindrapportage is ook aangegeven dat begin 2011 in totaal 778 hectare aan verouderde bedrijventerreinen is geherstructureerd (verwachting voor de hele collegeperiode is 844 hectare), er niet is bijgedragen aan de realisatie van nieuwe terreinen en er een ruimtewinst is geboekt van 12,3% gemiddeld over de hele collegeperiode (behaalde resultaten).⁷⁰ De eindrapportage voldoet hiermee aan kwaliteitseis 1.

Kwaliteitseis 2: niet voldaan

In de eindrapportage is het beoogde doel van het beleid als volgt omschreven:⁷¹ *"Voldoende kwantitatieve en kwalitatieve ruimte voor economische functies, aandacht voor duurzaamheid en de ruimtelijke inpassing van bedrijventerreinen zijn belangrijke uitgangspunten van het provinciaal ruimtelijk-economisch beleid."*

In de eindrapportage gaat de provincie alleen in op de behaalde resultaten bij het onderdeel 'kwaliteit'. De provincie doet dit met behulp van de 'Monitor kwaliteit bedrijventerreinen'.⁷² Hiermee is slechts voor een deel voldaan aan de tweede kwaliteitseis.

⁶⁹ Provincie Zuid-Holland, e-mail, 23 september 2011

⁷⁰ Provincie Zuid-Holland (2011), Eindrapportage Ruimte voor Economie 2007-2011, pp. 11, 14 en 16

⁷¹ Provincie Zuid-Holland (2011), Eindrapportage Ruimte voor Economie 2007-2011, p. 10

⁷² Provincie Zuid-Holland (2011), Eindrapportage Ruimte voor Economie 2007-2011, p. 17

Kwaliteitseis 3: niet voldaan

In bijlage 1 van de eindrapportage gaat de provincie in op de maatschappelijke effecten van het ruimtelijk-economisch beleid. In deze beknopte analyse is de beleidstheorie toegelicht. Er is echter niet achteraf aannemelijk gemaakt dat het daadwerkelijk zo heeft gewerkt heeft.

7. Stichting Zorgbelang Zuid-Holland - Een vooronderzoek - 2011

'Stichting Zorgbelang Zuid-Holland' verricht activiteiten op het gebied van collectieve belangenbehartiging van zorgvragers. In mei 2011 heeft de 'Eenheid Audit en Advies' van de provincie Zuid-Holland een vooronderzoek gepubliceerd. Het vooronderzoek is specifiek gericht op de Stichting Zorgbelang Zuid-Holland en omvat onderzoek naar de procesgang, tevredenheid van betrokken en de mate van doelbereiking.

	1. Prestatie(s) behaald	2. Doel(en) bereikt	3. Bijdrage prestatie - doel aannemelijk
Stichting Zorgbelang (nr. 56)	+	+/-	-

Kwaliteitseis 1: voldaan

In het vooronderzoek zijn de prestaties⁷³ onderzocht. De prestaties zijn niet in de rapportage zelf opgenomen, maar hier is wel naar verwezen en aangegeven is dat bij alle 76 activiteiten de behaalde prestaties zijn vermeld. Het vooronderzoek voldoet hiermee aan de eerste kwaliteitseis.⁷⁴

Kwaliteitseis 2: niet voldaan

Bij slechts 8 van de 76 activiteiten zijn ook de daadwerkelijke effecten aangegeven. In het vooronderzoek is opgemerkt dat Stichting Zorgbelang geen concrete doelen heeft opgenomen. Daarnaast heeft ook de provincie niet aangegeven welke doelen zij bereikt wil zien worden door Stichting Zorgbelang Zuid-Holland. Zodoende kan er geen inzicht worden gegeven in de mate van doelbereiking.⁷⁵ In het vooronderzoek is wel aangegeven op welke taken Stichting Zorgbelang zich zal richten. Dit zijn:⁷⁶

- Behartiging van de collectieve belangen van zorgvragers.
- Versterking van de positie van zorgvragers.
- Informatie, Klachtopvang en Ondersteuning Gezondheidszorg (IKG).
- Ondersteuning van innovatieve projecten.

Uit het vooronderzoek blijkt niet in hoeverre hier invulling aan is gegeven. Het vooronderzoek voldoet hiermee niet aan de tweede eis.

Kwaliteitseis 3: niet voldaan

Aangezien niet aangegeven is in hoeverre het doel bereikt is, is ook niet aannemelijk gemaakt dat de prestatie heeft bijgedragen aan het doel.

⁷³ In het vooronderzoek wordt gesproken over resultaten en effecten. De Rekenkamer hanteert hiervoor respectievelijk de termen prestaties en doelen.

⁷⁴ Provincie Zuid-Holland (2011), Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, Een vooronderzoek, p. 10

⁷⁵ Provincie Zuid-Holland (2011), Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, Een vooronderzoek, pp. 9-10

⁷⁶ Provincie Zuid-Holland (2011), Stichting Zorgbelang Zuid-Holland, Een vooronderzoek, p. 6

BIJLAGE C

Lijst van geïnterviewde en geraadpleegde personen

Provincie Zuid-Holland

- De heer E. Brouwers, hoofd bureau subsidies
- Mevrouw N. Dierdorp, senior beleidsadviseur
- De heer H. Moen, beleidsmedewerker subsidieproces
- Mevrouw M. de Rooij, financieel beleidsmedewerker afdeling water en groen
- De heer R. van der Sande, gedeputeerde middelen, recreatie en toerisme, Europa en internationaal beleid en IRP Zuidplaspolder, provincie Zuid-Holland

Algemeen

- Mevrouw M. van den Dongen, onderzoeker Algemene Rekenkamer
- De heer F. Israël, projectleider Algemene Rekenkamer

BIJLAGE D

Lijst van geraadpleegde bronnen

Provincie Zuid-Holland

- Provincie Zuid-Holland (2007), Motie 36
- Provincie Zuid-Holland (2008), Algemene subsidieverordening
- Provincie Zuid-Holland (2008), Amendement 59
- Provincie Zuid-Holland (2008), Programma provincie nieuwe stijl (2008-2011)
- Provincie Zuid-Holland (2009), Evaluatie Voordelta
- Provincie Zuid-Holland (2009), Voortgangsrapportage versterking en toetsing primaire waterkeringen provincie Zuid-Holland
- Provincie Zuid-Holland (2010), Begroting 2011
- Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 27 januari 2010
- Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 24 februari 2010
- Provincie Zuid-Holland (2010), Besluitenlijst PS, 15 december 2010
- Provincie Zuid-Holland (2010), Evaluatie Algemene subsidieverordening
- Provincie Zuid-Holland (2010), Gouden spelregels proces beleidsontwikkeling
- Provincie Zuid-Holland (2010), Mid-Term Review Rapportage ILG 2007-2009 Provincie Zuid-Holland
- Provincie Zuid-Holland (2010), Programma Herontwikkeling Gasfabrieksterreinen Provincie Zuid-Holland Actualisatie 2010
- Provincie Zuid-Holland (2010), Terugblik collegeperiode 2007-2011
- Provincie Zuid-Holland (2010), Uitvoeringsprogramma Externe Veiligheid 2011-2014
- Provincie Zuid-Holland (2011), Eindrapportage Ruimte voor Economie
- Provincie Zuid-Holland (2011), GS voorstel, PZH-2011-291778231
- Provincie Zuid-Holland (2011), Hoofdlijnenakkoord
- Provincie Zuid-Holland (2011), Motie 301
- Provincie Zuid-Holland (2011), Notitie bezuinigen op subsidie
- Provincie Zuid-Holland (2011), Startnotitie Implementatie Rijksbreed Subsidiekader Zuid-Holland
- Provincie Zuid-Holland (2011), Stichting Zorgbelang Zuid-Holland - Een vooronderzoek
- Provincie Zuid-Holland (2011), Verslag commissie B&M van 31 augustus 2011

Wetgeving

- Algemene wet bestuursrecht (2003)

Overig

- Algemene Rekenkamer (2010), Inzicht in belastinguitgaven, specifieke uitkeringen en subsidies
- Algemene Rekenkamer (2011), Handreiking effectevaluaties subsidies
- Algemene Rekenkamer (2011), Leren van subsidie-evaluaties
- B&A Groep (2007), Beleidsleren voor meer maatschappelijk resultaat, Naar verbetering van monitoring en evaluatie van beleid van de provincie Zuid-Holland
- Buuren, van & Borman (2003), Algemene wet bestuursrecht, Tekst en commentaar
- Ministerie van Financiën (2009), Nota Kader financieel beheer rijkssubsidies

- Ministerie van Financiën (2011), www.rijksbegroting.nl
- Nederlandse Vereniging van Rekenkamers en Rekenkamercommissies (2011), www.nvrr.nl
- Onderzoeksbureau Necker van Naem (2011), www.delokalerekenkamer.nl
- Research voor Beleid (2006), Evaluatie 'Fietsplan 2001'
- Research voor Beleid (2010), Evaluatie Arbeidsmarkt- en Onderwijsbeleid provincie Zuid-Holland

Teleportboulevard 110
1043 EJ Amsterdam

Telefoon 020 - 58 18 585
Fax 020 - 58 18 586

info@randstedelijke-rekenkamer.nl
www.randstedelijke-rekenkamer.nl